

Univerzita Jana Amose Komenského Praha

magisterské kombinované štúdium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Jaroslava Svrčková

Osobitosti edukácie intelektovo nadaných detí, ich
tvorivosť a socializácia

Praha 2012

Vedúci diplomovej práce:
PaedDr. Mária Priglová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Jaroslava Svrčková

**Selfhood of education intellectual talented children, its
creativity and socialization**

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:
PaedDr. Mária Priglová

Vyhlásenie

Vyhlasujem, že predložená diplomová práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktorú som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezentačným sprístupnením mojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa.....

Bc. Jaroslava Svrčková

Pod'akovanie

Ďakujem mojej vedúcej, ktorá ma viedla pri písaní diplomovej práce, PaedDr. Márii Priglovej, za jej cenné rady, odborné vedenie a metodickú pomoc, ktorú mi poskytla pri jej vypracovávaní.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá nadanými žiakmi. V teoretickej časti práce sa zaoberáme inteligenciou, nadaním, socializáciou, tvorivosťou nadaných detí. V praktickej časti sme pomocou dotazníka zisťovali rozdiely medzi žiakmi v triedach mimoriadne nadaných a v triedach s bežným vyučovaním. Na základe výskumu sme vyhodnotili ich rozdiely.

Kľúčové slová:

Inteligencia. Identifikácia nadaných detí. Metódy a formy práce s nadanými deťmi. Nadanie. Socializácia. Tvorivosť.

Anotacion

Thesis penetrates deeper into the issue of gifted children. The theoretical part deals with intelligence, gifted, socialization, creativity gifted children. In empirical part we detected by means of answer sheet difference between pupils tallendet and pupils in class with common classes.

Key words:

Intelligence. Identification gift children. Methods and forms of work with gifted children. Gift. Socialization. Creativity.

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČASŤ	11
1 INTELIGENCIA	11
1.1. Vymedzenie pojmu inteligencie	11
1.2 Testy inteligencie	12
1.3. Druhy inteligencie	12
2 TVORIVOSŤ	14
2.1 Pojem tvorivosť	14
3 INTELIGENCIA A TVORIVOSŤ	17
3.1 Skúmanie vzťahu inteligencie a tvorivosti	17
3.2 Stupne inteligencie a tvorivosti	18
4 NADANIE	19
4.1 Pojem nadanie	19
4.2 Definície nadania.....	20
4.3 Zložky nadania	21
4.4 Stupne nadania	22
5 IDENTIFIKÁCIA NADANÝCH DETÍ	23
5.1 Najčastejšie spôsoby identifikácie nadaných detí	23
5.2 Rodičovská identifikácia nadaných detí.....	23
5.3 Identifikácia nadaných detí v škole	25
5.3.1 Nadané deti v škole	26
5.3.2 Nadané deti v bežnej škole, triede.....	27
5.4. Potreby nadaných a výchovno - vzdelávací proces.....	29
6 METÓDY PRÁCE S NADANÝMI DEŤMI	30
7 SPOLOČENSKÉ ASPEKTY PODPOROVANIA NADANÝCH	33
8 SOCIALIZÁCIA	35
8.1 Základné znaky socializácie.....	36
8.2 Socializácia a výchova	37
8.2.1 Primárne výchovné inštitúcie	38

8.2.1.1 Rodina	38
8.2.1.2 Škola.....	40
8.2.1.3 Výchovné zariadenia	45
PRAKTICKÁ ČASŤ	47
9 VÝSKUM	47
9.1 Cieľ výskumu	47
9.2 Prípravná etapa a organizácia výskumu	47
9.3 Interpretácia výsledkov výskumu.....	48
9.3.1 Úlohy riešené žiakmi.....	58
ZÁVER.....	63
POUŽITÁ LITERATÚRA	66
ZOZNAM OBRÁZKOV	70
ZOZNAM TABULIEK	70
ZOZNAM GRAFOV	70
ZOZNAM PRÍLOH	71

ÚVOD

Najťažšou školou, ale zároveň najlepšou školou je škola života. Naozaj, človek sa učí celý život. Najskôr v detstve, hrou s rodičmi a inými deťmi, neskôr v školách, spoločnou činnosťou s rovesníkmi, s priateľmi, čítaním kníh, sledovaním rozhlasu, televízie, internetu, spoznávaním rôznych prostredí, cestovaním. Človek je nútený ustavične prehlbovať, rozširovať a zdokonaľovať svoje schopnosti myslenia a správania potrebné na to, aby úspešne obstál vo všetkých obdobiach svojho života.

Škola je inštitúcia so silným vplyvom na formovanie osobnosti, dáva žiakovi prvú skúsenosť úspechu resp. neúspechu. Je preto žiadúce, zaoberať sa fenoménom nadania a hľadať cesty ako ho podchytiť a ďalej rozvíjať.

Aj keď pracujem ako zdravotná sestra veľmi ma zaujala problematika nadaných detí. Aby som hlbšie prenikla do danej problematiky a usmernila aj výchovu a intelektovú činnosť v rozvoji a sebarealizácie nielen môjho syna, ale aj okruh detí mojich známych. Moje poznatky by som neskôr chcela využiť v práci na základnej škole.

Táto diplomová práca sa zaoberá nadanými deťmi. Nadané deti sa od ostatných líšia už od skorého detstva. Už v predškolskom veku sa zaujímajú o čísllice a písmená. Okolo piateho roku vedia čítať, písať, počítať. Stále potrebujú nové informácie, experimentujú.

Dôležitou úlohou dnešnej doby nielen z pohľadu psychológie a pedagogiky, ale z pohľadu prežitia ľudstva je preto poznanie človeka najmä jeho najvyšších psychických síl (motivácia, hodnotenie, tvorivosť, sebaaktualizácia). Cieľom diplomovej práce bolo spracovanie charakteristiky nadaného žiaka, jeho odlišnosti vo vzdelávaní a socializácii.

Diplomová práca pozostáva z dvoch častí- teoretickej a praktickej. V teoretickej časti bližšie špecifikujeme základné teoretické východiská, v praktickej časti sme realizovali výskum. Obsahuje popis použitých výskumných nástrojov, skúmanej vzorky, sumarizujeme a interpretujeme z nej získané výsledky. Na základe zhromaždeného materiálu sme vypracovali

dotazníky a úlohy na rozvíjanie faktorov tvorivosti a trávenia voľného času a vzťahu medzi rovesníkmi a učiteľmi.

Použili sme dotazníkovú metódu, ktorú sme následne vyhodnotili a metódy na rozvíjanie faktorov tvorivosti (originalitu, fluenciu a flexibilitu).

Výskumná vzorka bola realizovaná na ZŠ s MŠ sv. Gorazda v Žiline a na ZŠ v Tepličke nad Váhom. Na vzorke sa podielalo 72 žiakov z toho 24 mimoriadne nadaných žiakov a 48 žiakov v triedach s bežným vyučovaním. V skupine mimoriadne nadaných detí bolo menej, pretože počty sú v týchto triedach nižšie od 10 do 13 žiakov v jednej triede.

Základné otázky, ktoré si v predkladanej diplomovej práci kladieme, teda sú: Majú učebné štýly u nadaných detí nejaké osobitosti? Čím sa odlišujú od štýlov učenia u bežných žiakov? Diplomová práca je pokusom nájsť odpoveď na ne.

V závere sú vyhodnotené ciele práce a tri hypotézy:

Hypotéza 1 : Tvorivosť nadaných žiakov je vyššia ako tvorivosť žiakov v triedach s tradičným vyučovaním.

Hypotéza 2: Učiteľ v triede pre mimoriadne nadané deti je menej direktívny a je prístupnejší novým metódam a formám práce ako učiteľ v triedach s tradičným vyučovaním.

Hypotéza 3 : Zistenie odlišnosti v školskej socializácii v triedach mimoriadne nadaných detí a v triedach s tradičným vyučovaním.

Práca môže slúžiť ako pomôcka rodičom nadaných detí, pedagogickým pracovníkom, ako aj tým, ktorí chcú rozšíriť svoj tvorivý potenciál a chcú preniknúť do poznávania, vzdelávania a výchovy detí.

TEORETICKÁ ČASŤ

1 INTELIGENCIA

*"Človek je tajomstvo...
Zaoberám sa týmto tajomstvom,
lebo chcem byť človekom."
/F. M. DOSTOJEVSKIJ/*

1.1. Vymedzenie pojmu inteligencie

Definovať inteligenciu je veľmi náročné. Ide totiž o celý súbor schopností, ktoré umožňujú jedincovi rýchle pochopiť situáciu a zaujať najvhodnejšie stanovisko t.j. reagovať.

Inteligencia pochádza z anglického slova *inteligencie*, čo znamená dôvtip, pochopenie, nápad. Je to relatívne stabilná štruktúra rozumových schopností človeka. Pod týmto pojmom môžeme chápať aj systém rozumových operácií, štýl a stratégiu riešenia problémov. Čiže, všeobecne ju môžeme definovať ako schopnosť čo najlepšie vyhovieť požiadavkám, ktoré na nás kladie svet.

Okrem toho, že inteligencia zahŕňa schopnosť abstraktného myslenia, formálnu logiku, chápanie ucelených súvislostí a rozsiahle všeobecné znalosti, jej neodmysliteľnou súčasťou sú vlastnosti ako kreativita (tvorivosť), organizačný talent, angažovanosť, motivácia, psychologické vlohy a ľudskosť, čiže emocionálne a sociálne schopnosti (Brockert, S.; Braunová, 1997, str. 18-19). Dôležité sú také pojmy, ako mentálna úroveň, mentálny vek, rozumová úroveň, rozumové schopnosti, intelektové schopnosti, intelektová úroveň, intelektová kapacita, vlohy, danosti, dispozície, potenciál. Všetky tieto pojmy možno zaradiť do jedného súhrnného pojmu – inteligencia. Na inteligenciu má veľký vplyv výchova, vplyv okolitého sveta a kultúrne zvyklosti. Zatiaľ nebola doriešená otázka, či inteligencia vyjadrená IQ zobrazuje všeobecné intelektové schopnosti nezávisle od kultúry, pretože rôzne kultúry môžu mať odlišné predstavy o tom čo je inteligentné (Laznibatová, 2001, s. 43).

1.2 Testy inteligencie

Počas dlhého obdobia sa vyšpecifikovala potreba nájsť spôsob , alebo prístroj, ktorým sa dá inteligencia merať. Na základe toho vzniklo mnoho testov merajúcich inteligenciu. Ide o súbory otázok, alebo úloh. Správnosť odpovedí na ne, resp. ich riešenie závisí od kvality myslenia (nie od úrovne vedomostí) vyšetrovaného. Počet správne zodpovedaných otázok za istú určenú časovú jednotku, resp. čas a kvalita riešenia a správne vyriešenie zadaných úloh odráža úroveň všeobecných rozumových schopností, inteligencie a to buď verbálnej alebo performačnej (pri riešení konštruktívnych úloh).

Najznámejším a najpoužívanejším intelligenčným testom je tzv. Wechslerova škála inteligencie, ktorá má osobitnú verziu pre diagnostiku detí a osobitnú pre diagnostiku dospelých. Možno ju však používať len pri individuálnom testovaní. Skladá sa z verbálnej a výkonovej časti:

- verbálna časť obsahuje 6 subtestov (informácie, slovná zásoba, porozumenie, aritmetika podobnosti, číselné rozpätie)
- výkonová 5 subtestov (dokončenie obrázkov, usporiadanie obrázkov, skladačky, zostavenie predmetu a číselné symboly). Tento intelligenčný test je často používaný na identifikáciu nadaných detí. Jeho najnovšia verzia bola vyvinutá v roku 1991 pod názvom W I S C - III.

Známe sú aj Ravenove testy progresívnych matíc. Obsahujú päť celkov po dvanásť úloh. Test je neverbálny a je vhodný aj pre nepočujúcich (JURAŠKOVÁ, 2003, s. 32).

1.3. Druhy inteligencie

Druhy inteligencie podľa H. Gardnera:

1. Verbálna – jazykové, rečové schopnosti.
2. Logicko – matematická – logické prístupy k riešeniu problémov, orientácia vo svete predmetov, čísel.

3. Priestorová – schopnosti vnímania priestoru, vizuálnej stránky sveta, schopnosť imaginácie.
4. Muzikálno – rytmická – citlivosť na zvuky okolia, vnímanie melódie, rytmu, tónov.
5. Pohybová – schopnosť používať telo na sebvýjadrovanie, zručnosť na manipuláciu s predmetmi.
6. Prírodná – citlivosť na prírodný svet, videnie spojitosti v prírode.
7. Personálna – delí sa na interpersonálnu inteligenciu, ktorá vyjadruje schopnosť človeka pochopiť medziľudské vzťahy a intrapersonálnu inteligenciu, predstavujúcu schopnosť porozumieť vlastným pocitom, vlastnému ja (Laznibatová, 2001, s. 37).

2 TVORIVOSŤ

2.1 Pojem tvorivosť

Tvorivosť (aj kreativita) - z lat. creare = tvoriť, plodiť, rodiť. Tvorivosť je chápaná ako aktivita každého jedinca. Možno povedať, že vplyvom tejto aktivity dochádza k výrazným osobnostným zmenám u človeka. Lebo následkom rozvíjania jednotlivých tvorivých schopností sa rozvíja a mení alebo ovplyvňuje aj štruktúra osobnosti. Možno evidovať nasledovnú transformáciu kreatívnych schopností do vlastností osobnosti, ktoré vytvárajú jej tvorovú štruktúru; je takáto:

schopnosti		vlastnosti osobnosti
flexibilita	→	odvaha, smelosť, riziko
fluencia	→	zvedavosť
originalita	→	samostatnosť, sebadôvera
Elaborácia	→	dokonalosť, precíznosť
Senzitivita	→	imaginácia, fantázia

Tieto vlastnosti osobnosti môžeme kvalifikovať ako pozitívne, potrebné pre človeka v modernom svete (Laznibatová, 2007, s. 49).

V slovenskom jazyku sa kreativita prekladá ako tvorivosť. Vo všeobecnosti sa kreativita považuje za znak, črtu, schopnosť, vnútorný psychický proces, životný štýl.

Podľa Torrance (1966; in: Laznibatová, 2001, s. 47) je tvorivosť proces, v ktorom sa uplatňuje senzitivnosť na problémy a nedostatky, na medzery vo vedomostiach, na chýbajúce časti, na disharmóniu. V tomto procese sa zhodnotia ťažkosti, hľadajú sa riešenia a vytvárajú hypotézy o nedostatkoch, testujú sa a netestujú sa hypotéza nakoniec tvoria a interpretujú sa výsledky.

Podľa Myersa (1989; in: Jurášková, 2003, s. 35) je tvorivosť, schopnosť produkovať myšlienky, ktoré sú nové a hodnotné.

Podľa Zelinu a Zelinovej (1990; in: Jurášková, 2003, s. 35) sa vymedzuje tvorivosť nasledovne: tvorivosť je taká interakcia subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné a pre subjekt alebo referenčnú skupinu či populáciu významné hodnoty.

Tvorivá osobnosť pre svoj výkon potrebuje:

- vedieť- schopnosť, vedomosti
- chcieť - city, motivácia, hodnoty
- môcť - mať podmienky pre prejav tvorivosti

K hlavným činiteľom determinujúcim kreativitu patrí celá osobnosť človeka. Vo všeobecnosti je kreativita vlastnosťou, aktivitou, hodnotou človeka. Súčasne je vždy niečím nehotovým a je nevyhnutné ju stále znova vyvolávať, formovať, zdokonaľovať, posilňovať. O kreativite možno hovoriť u ľudí, ktorí neuznávajú hranice, ktoré prekračujú konvencie, búrajú bariéry, sú nekonformní, originálni v myslení i činnosti.

Za základné charakteristiky tvorivého myslenia možno považovať:

- nezávislosť, neuznávanie autority,
- schopnosť odolávať skupinovému tlaku, včasne a dobre vyvinutý zmysel pre stratégiu,
- viac adaptabilnosti,
- viac dobrodružnosti,
- veľká tolerancia pre dvojzmyselnosť a nejasnosti,
- malá tolerancia pre nudu,
- preferovanie komplikovanosti, asymetrie, neurčitosti,
- výborná pamäť, veľký zmysel pre detaily,
- široká znalosť prostredia,
- potreba podporujúceho prostredia, senzitivita na prostredie,
- potreba uznania,
- vysoké estetické hodnoty, dobrý estetický odhad,
- slobodný rozvoj pohlavnej identity, nedostatok typicky mužskej, resp. ženskej identifikácie podľa Clarkovej (1992; in: Laznibatová, 2001, s. 48).

Následkom rozvíjania jednotlivých tvorivých schopností sa rozvíja a mení alebo ovplyvňuje aj štruktúra osobnosti.

Pre kreativitu je nepostrádateľná vnútorná motivácia, ako aj faktory, ktoré napomáhajú rozvoj kreativity, a to prezentovanie nekompletných, otvorených situácií, kladenie množstva otázok, poskytovanie nezávislosti a zodpovednosti, zdôrazňovanie vlastnej iniciatívy v bádani, pozorovaní, kladení otázok atď.

Je známe, že kreatívne a nadané deti majú množstvo atypických nápadov, prekračujú vymedzené hranice, sú nekonformné, a preto sa aj od učiteľa vyžaduje kreatívna výučba, veľa pochopenia a trpezlivosti.

Učiteľ musí mať pri práci s týmito deťmi neustále na zreteli, že:

- sám problém, proces je dôležitejší než jeho vyriešenie (t.j. opak bežných vyučovacích postupov),
- najvyššie hodnotenie má originalita, nové nápady a ich netypickosť (Laznibatová, 2001, s. 50).

3 INTELIGENCIA A TVORIVOSŤ

3.1 Skúmanie vzťahu inteligencie a tvorivosti

Rozdiel medzi inteligenciou a tvorivosťou výstižne vyjadril Gezels a Jacksin (1962) In: Turek, I., 2001) pri opise najcharakteristickejších kvalít a reakcií pri tvorivom a inteligentnom konaní:

Inteligencia	Tvorivosť
Schopnosť pamätať si	Schopnosť vynaliezať
Pamätanie si obsahu	Produkcia nových, originálnych myšlienok
Retencia (zachovanie) známeho	Revízia známeho
Učenie sa predurčeného	Skúmanie neurčeného
Zachovanie toho, čo je	Konštruovanie toho, čo môže byť
Záujem o bežné, očakávané veci	Záujem o nové a špekulatívne veci
Preferovanie istoty	Ochota riskovať
Konvergentné myslenie	Divergentné myslenie
Defenzívnosť (odrážanie útokov)	Otvorenosť
Kontrolované myslenie	Pátranie, menej obmedzované cieľmi

Odborníci už dlhší čas diskutujú o vzájomnom vzťahu medzi tvorivosťou (najmä tvorivým myslením) a inteligenciou. Aj keď sa niektoré názory rôznia, v podstate sa zhodujú v tom, že neexistuje priamy, resp. priamočiary vzťah, korelácia, medzi výškou inteligencie a tvorivosti.

Podľa Guilforda (1967; in: Jurášková, 2003, s. 36) vysoké skóre IQ nie je zárukou vysokej tvorivosti, ale aspoň nadpriemerné IQ je nevyhnutné.

Podľa MacKimona a Halla (1972; in: Jurášková, 2003, s. 36) vo všeobecnosti ľudia s vysokým IQ majú tendenciu vyššie skórovať v testoch tvorivosti i vo svojom povolání ako ľudia s nižším IQ. Ale nad určitou hranicou (okolo IQ 120) sa korelácia medzi IQ a tvorivosťou stráca.

Zelina (1995; in: Jurášková, 2003, s. 36) však upozorňuje, že táto limitná hranica sa v súčasnosti prehodnocuje a podrobuje skúmaniu a kritike.

3.2 Stupne inteligencie a tvorivosti

Wallach a Kogan (1965; in: Jurášková, 2003, s. 36) na základe svojho výskumu rozdelili jedincov podľa úrovne inteligencie a kreativity do štyroch skupín:

- vysoká úroveň tvorivosti a vysoká úroveň inteligencie – tieto deti sú charakteristické sebakontrolou a slobodomyselnosťou, prejavujú črty správania dieťaťa a zároveň dospelého,
- vysoká úroveň tvorivosti a nižšia úroveň inteligencie – deti pociťujú konflikt so školou, majú tendencie k pociťovaniu nekompetentnosti,
- nízka úroveň tvorivosti a vysoká úroveň inteligencie – tieto deti sa prejavujú vysokou snaživosťou v škole, pretože netolerujú vlastný prípadný akademický neúspech
- nízka úroveň tvorivosti a nízka úroveň inteligencie – u týchto detí sa často vyskytuje pasivita a psychosomatické symptómy.

Všeobecne však platí, že vysoká inteligencia sa môže spájať aj s nižšou úrovňou tvorivosti, ale vysoká úroveň tvorivosti myslenia sa nevyskytuje s veľmi nízkou úrovňou inteligencie. Je však nepochybné, že spojenie vysokej inteligencie a vysokej úrovne tvorivosti (spolu s inými vlastnosťami osobnosti) umožňuje vytváranie novátorských myšlienok a teórií, dôležitých pre pokrok ľudskej spoločnosti (Jurášková, 2003, s. 36).

4 NADANIE

„Nadanie sa skladá z mnohých zložiek a na neposlednom mieste sa prejavuje aj tým, že nadaný človek zhrňa, priťahuje k sebe a osvojuje si všetko, čo k svojmu nadaniu potrebuje.“

/ BECHER JOHANNES ROBERT/

4.1 Pojem nadanie

Nadaní a výnimoční ľudia vzbudzovali pozornosť ostatných od nepamäti, aj keď boli často považovaní za bláznov, alebo vyvolených bohmi. Za génia bol považovaný len človek dospelý, ktorý dosiahol veľký úspech a uznanie získal často až po smrti. Dnes „ za nadaného môžeme pokladať každého človeka na základe výnimočných úspechov v akomkoľvek veku, bez ohľadu na to, či je známy a slávny, len so zreteľom na to, čo vie. Tak sa predmetom skúmania nadania mohli stať nielen úspešní dospelí jednotlivci, ale aj deti“ (Dočkal, 1983, str. 21).

Nadanie je súhrn schopností určitého druhu, ktoré umožňujú pozoruhodné výkony v danej oblasti (Klindová, Singule, Štefanovič, 1965, s. 126).

Pojem nadanie sa často spája, a niekedy aj zamieňa, s pojmom talent. Sú autori, ktorí pod nadaním chápu spôsobilosť na činnosť, pod talentom zasa vysokú úroveň talentu. Mnohí vedci pomenúvajú nadaním všeobecné schopnosti, kým talentom schopnosti špeciálne (matematické, hudobné, literárne atď.) Ďalší hovoria o nadaní v súvislosti s vedou, o talente v súvislosti so športom a umením. Koľko psychológov, toľko názorov.

J. Jurášková (2003, s. 17) zhrnula názory psychológov na nadanie a talent do nasledujúcej tabuľky 1:

Tabuľka 1 Rozličné chápanie pojmov nadanie a talent (Jurášková, 2003, s. 17)

NADANIE	TALENT
ekvivalenty	
Veľmi vysoký talent	Oblasť medzi nadaním a priemerom
Predpokladová (potencionálna) zložka	Výkonová (performačná) zložka
Všeobecné intelektové predpoklady	Predpoklady pre jednu alebo viac oblastí

4.2 Definície nadania

Nadanie je jedným zo znakov ľudského rodu, ktorým sa líši od ostatných živočíchov. Každý človek má nejaké nadanie, záleží len na tom, na aký druh činnosti a v akej miere. Nadanie a názory naň sa vyvíjalo postupne od všeobecnejšieho až k diferencovanejšiemu. So vznikom nových druhov činností vznikali nové druhy ľudského nadania. Skutočnosť, že niektorí ľudia prevyšujú v niektorých činnostiach ostatných, je stará ako ľudstvo samo a od nepamäti budila pozornosť, záujem aj úsilie o vysvetlenie (Jurášková, 2003, s. 18).

Podľa Freemanovej (1998; in: Jurášková, 2003, s. 18) existuje približne stovka definícií nadania.

Podľa S. Marlanda (1972; in: Laznibatová, 2001, s. 64) nadané deti, resp. deti schopné vysokého prejavu, sú tie, ktoré demonštrujú úspech alebo potenciálne schopnosti v niektorej z nasledujúcich oblastí:

- všeobecná intelektová schopnosť,
- špecifické akademické schopnosti,
- tvorivé alebo produktívne myslenie,
- vodcovské schopnosti,
- umelecké schopnosti,
- psychomotorické schopnosti.

Porterová (1999; in: Jurášková, 2003, s. 18) vo svojej definícii hovorí: “Nadané deti sú tie, ktoré majú oproti svojim rovesníkom vzhľadom na svoju kapacitu výrazný náskok v tempe a komplexnosti učenia v niektorej z oblastí, ktoré sú oceňované a podporované ich sociokultúrou.“

Niektorí autori (Kingová, Morelocková, Clarková, Porterová) poukázali na potrebu diferencovaného vyučovania nadaných detí čo do šírky a aj do hĺbky nad úroveň, ktorá je normálne poskytovaná v bežných školách (Jurášková, 2003, s. 18).

Vysoké nadanie sa netýka len intelektových schopností, výkonnej sféry, ale zahrňuje celú osobnosť. Nadanie je výsledkom vzájomného pôsobenia vnútorných dispozícií, celkového osobnostného potenciálu, ako aj komplexu sociálnych a kultúrnych podmienok pre učenie a podávanie nadpriemerných výkonov (Laznibatová, 2001, s. 64).

4.3 Zložky nadania

Rozlišujeme dve zložky nadania:

- predpokladovú,
- výkonovú.

Obe tieto zložky vystupujú vo vzájomnej súvislosti, v dialektickej jednote. Predpokladová zložka nadania vyjadruje to, čo by jednotlivec mohol dosiahnuť, čoho je schopný. Výkonová zložka sa zúčastňuje na tom, čo môže reálne dosiahnuť a čo naozaj dosahuje. Nadanie človeka sa rozvíja a prejavuje len v činnosti. Priebeh činnosti zabezpečuje výkonová zložka nadania. V činnosti sa formuje a zdokonaľuje predovšetkým predpokladová zložka. Rozvinutejšie predpoklady potom umožňujú úspešnejší priebeh činnosti.

Predpokladovú zložku nadania tvoria tri základné komponenty.

- telesné vlastnosti,
- schopnosti,
- zručnosti, návyky a vedomosti.

Výkonovú zložku nadania vytvárajú:

- aktivita a všeobecná motivácia činnosti,
- vôľové vlastnosti,
- zameranie osobnosti.

(Ostatníková - Laznibatová - Jurášková, 2003, s. 106).

4.4 Stupne nadania

Viacerí autori (Osbornová, 2000, Silvermanová, 1989, Gagné, 1998, Nordby, 2002, Tannenbaum, 1989) rozpracovali teórie o stupňoch nadania.

Podľa Nordbyho (2002; in: Jurášková, 2003, s. 29) stupne nadania:

- bystrý jedinec – s IQ 115 a viac
- nadaný jedinec – s IQ 130 a viac
- vysoko nadaný jedinec – s IQ 145 a viac
- výnimočne nadaný jedinec – s IQ 160 a viac
- veľmi vysoko nadaný jedinec – s IQ 175 a viac.

Iné určovanie stupňov nadania vytvoril Tannenbaum (1983; in: Jurášková, 2003, s. 18). Sú založené na užitočnosti výkonov, výtvorov, ktoré nadaní dali ľuďstvu a celej spoločnosti. Ide skôr o tvorivé, či kombinované nadanie. Vyčlenil tieto štyri stupne:

- talent s jedinečným, vzácnym príspevom, dosahom pre celé ľudstvo (scarcity talent),
- talent s jedinečným príspevom pre ľudstvo, s dosahom na ľudí, ktorým je daná oblasť blízka (surplus talent),
- talent prejavujúci sa v užšej špecializovanej oblasti (quota talent),
- talent prejavujúci sa v praktickej oblasti (anomalous talent).

Takýmto spôsobom však možno určiť stupeň nadania až vtedy, keď jedinec dosahuje isté výsledky a to pre vzdelávanie a určovanie diferencovaných potrieb vzdelávania nemá potrebný význam (Jurášková, 2003, s. 18).

5 IDENTIFIKÁCIA NADANÝCH DETÍ

Identifikácia nadaných detí je veľmi dôležitá najmä vo výchovno - vzdelávacom procese, aby bola nadaným poskytnutá špeciálna starostlivosť, ktorá ich nadanie podporí a rozvinie.

Najdôležitejším článkom nadaných je ich rodina , priatelia, ich okolie.

5.1 Najčastejšie spôsoby identifikácie nadaných detí

- pozorovanie - zo strany rodičov, pedagógov, prípadne osôb, ktoré sú s dieťaťom v dlhodobejšom kontakte,
- inventáre nadväzujú na pozorovanie uskutočnené blízkym okolím dieťaťa, otázky bývajú zamerané na výskyt istého správania charakteristického pre nadaných,
- portfólia - systematický súhrn materiálov svedčiacich o prograse dieťaťa, najmä v komplexe mentálnych zručností
- štandardizované testy - inteligenčné testy, testy na zisťovanie kreativity, špecifického nadania, výkonové testy(hlavne ako doplnok k ostatným formám identifikácie),
- posúdenie výsledkov prác odborníkmi (ide najmä o umelecké druhy nadania),
- dotazníky - zameriavajú sa najmä na zistenie motivácie dieťaťa, jeho záujmov, postojov, osobnostných vlastností.

V procese identifikácie by mali mať svoje zastúpenie pedagóg, psychológ, rodičia, príbuzní a osoby z blízkeho sociálneho prostredia a určiť najvhodnejší spôsob v edukácii žiaka (Jurášková, 2003, s. 46).

5.2 Rodičovská identifikácia nadaných detí

Rodičia najlepšie poznajú svoje dieťa a vedia rozlíšiť, čím sa odlišuje od iných detí v jeho veku. Tieto rozdiely možno sledovať už od útleho veku.

Nadané dieťa sa často prejavuje v rodine tým, že skoro po narodení fixuje a rozoznáva ľudí a predmety, potrebuje málo spánku, je veľmi zvedavé a všetkých zasypáva otázkami a je nahnevané keď nedostane, vyčerpávajúce odpovede. Samo sa naučí rozoznávať písmená a skoro čítať, zaoberá sa encyklopédiami a odbornými knihami a ešte mnohými znakmi, ktorými sa líši od svojich rovesníkov.

U takéhoto dieťaťa sa prejavuje vyššia miera tvorivosti, či už ako súčasť intelektu (vymýšľanie nových, originálnych riešení príkladov, hlavolamov a pod).

Identifikácia - rozpoznanie, objavenie nadania je do určitej miery problémom najmä preto, že tieto znaky sa neobjavujú vždy komplexne, nie sú jednoducho pozorovateľné (prejavené) navonok. Rodičia sa v postoji k takémuto nadanému dieťaťu dopúšťajú niekoľkých chýb. Uvediem dve najčastejšie:

- Preceňujú vlastné dieťa a kladú naň také požiadavky, ktoré nemôže splniť. Takýto prístup môže zmarit talent aj naozaj bystrého jedinca. Dieťa pri plnení rodičovských ideálov zažije viackrát neúspech, môžeš napriek výborným schopnostiam, stratiť motiváciu činnosti, začne sa báť a toto znevýhodnenie sa už nedá odstrániť,
- Často sa boja priznať, že ich dieťa je nadané. Zámerne brzdia jeho túžbu po poznaní i ostatné prejavy nadania a usilujú sa ho udržať v medziach normy, ako si oni predstavujú. Chcú, aby dieťa robilo čo je podľa nich správne a užitočné pre dieťa jeho veku. Obávajú sa, že ak by bolo označené za talent, znamenalo by to predčasný koniec hrám i jeho šťastnému detstvu.

Rodičia by mali prejavovať záujem o činnosť dieťaťa a jeho problémy a súčasne tolerovať jeho záujmy. Dôležité je, aby pristupovali k rodiacej sa osobnosti dieťaťa s úctou, aby verili v jeho schopnosti, aby mu poskytli dostatočnú voľnosť pri objavovaní sveta a podporovali jeho samostatnosť (Laznibatová, 2001, s. 159).

5.3 Identifikácia nadaných detí v škole

Škola je vo všeobecnosti považovaná za miesto, kde by sa mali rozpoznať, objavovať a samozrejme aj podporovať nadaní žiaci. Identifikácia nadaných žiakov v škole je problematická. Do dnešných čias je zväčša dielom náhody -buď ide o dieťa s veľmi výraznými prejavmi, alebo má problémové správanie/alebo oboje súčasne).Takéto dieťa je pre ťažkosti vo vyučovacom procese odporučené na psychologickú vyšetrenie a tam sa zistí, že má veľmi vysoké nadpriemerné intelektové schopnosti.

Sprivedné znaky nadania sú často také problematické, že už v škôlke a neskôr v škole sú nadaní viac karhaní, napomínaní, trestaní a odmietaní. Tresty, prísne výchovné postupy negatívne pôsobia na osobnosť nadaného dieťaťa. Stávajú sa z nich osobnostne uzavretí, neprístupní, ťažko pochopiteľní jedinci, mnoho ráz vysoko problémoví a preto spoločensky neuznaní. Vinou toho sa ani výkonovo neprejavia, neukážu celú svoju kapacitu, neprejavia dispozície, čo znamená, že sa ich nadanie nerealizuje, ale naopak stratí sa. A tak prichádzame o mnoho nadaných jedincov.

Aby mohlo nadané dieťa prejavíť svoje nadanie potrebuje na to príležitosť. Dá sa to docieľiť tým, že budú do vyučovacích hodín zaradené úlohy, pri ktorých dieťa musí riešiť nejaký problém a používať tzv. vyššie úrovne myslenia, kde dieťa použije vlastný spôsob riešenia. Nadané deti s takýchto úloh zväčša rady zmocnia a ukážu svoje schopnosti. Nadané deti ťažko znášajú precvičovanie, mechanické úlohy.

Identifikácia nadaných detí v školskom veku nie je ľahká. Existuje množstvo rôznych kombinácií prejavov nadania, takže každý takýto jedinec je vlastne unikátny, neopakovateľný (Laznibatová, 2001, s. 165).

5.3.1 Nadané deti v škole

Nadané dieťa prichádza do školy zväčša ako čítajúce, píšuce, počítajúce, teda čiastočne gramotné, so širokým rozsahom záujmov a vedomostí, ktoré nie sú typické pre deti v ich veku. Na školu sa teší- chce získavať viac nových vedomostí a preukázať svoje schopnosti. S nadaným dieťaťom je potrebné pracovať inak ako s ostatnými deťmi. Ak takéto dieťa nenájde pochopenie u rodičov, pedagógov, ani doma, ani v škole, môže jeho odlišnosť oproti ostatným vystupovať do popredia a prejavovať sa ako negatívna forma správania.

Okolie potom vníma takéto dieťa ako:

- je hyperaktívne až agresívne
- je iné ako priemerné deti, všetko vie
- je dominantné, sebaapresadzujúce
- je zvláštne, neprispôsobivé
- je uzavreté, zamestnané len sebou, necitlivé
- nerešpektuje autority
- vždy musí mať pravdu, je nedisciplinované

Najväčšie chyby sa robia v neadekvátnych prístupoch učiteľov na základe nedostatočných informácií o skutočnom vývine nadaných detí. Po určitom čase môže podceňovanie dispozícií a potenciálu nadaného žiaka viesť k zníženiu záujmu o školské povinnosti, radosti z učenia, kvality školskej práce, zanedbávaniu školy a k zníženiu sebakontroly.

Ak takéto prístupy pokračujú dlhodobo, môže podceňovanie a nevyťaženie žiakov vyvolať:

- stratu záujmu o dianie v škole
- prejavy denného snenia
- odmietanie podávať výkony
- šaškovanie v triede
- prejavy chvastúnstva a namyslenosti
- znižovanie výkonnosti
- rast vzdoru a agresivity

5.3.2 Nadané deti v bežnej škole, triede

Mimoriadne nadaní sú v školách so štandardným vyučovaním často nevyťažení a možnosť rozvíjať ich nadanie prirodzeným spôsobom je minimálna.

Prvé problémy vznikajú už v prvej triede, pretože nadané deti prichádzajú do školy s výrazným vývinovým náskokom. Často sa stáva, že učitelia takéto deti posadia k tým najslabším v triede ako pomocníkov a radcov, ale tým tlmia ich vlastný rozvoj a rast.

Na základe skúseností možno **nadané deti** rozdeliť do **štyroch skupín**:

- Prvý typ nadaného dieťaťa je bezproblémové dieťa, ktoré je optimálne začlenené, dobre prispôbené, podáva dobré výkony a je so školou spokojné.
- Druhý typ nadaného dieťaťa je aktívne, až hyperaktívne dieťa, ktoré rýchlo chápe, dobre si pamätá, má viac vedomostí a informácií ako ostatní žiaci a chce všetko ukázať v škole. Predpísané učivo a zadané úlohy splní v krátkom čase, čím vzniká prázdny čas, nudí sa. Neskôr začína úmyselne vyrušovať, vykrikovať, množia sa napomenutia a poznámky, zlé hodnotenie a v konečnom dôsledku aj znížená známka zo správania. Rodičia by mali problém riešiť v spolupráci s psychologickou poradňou.
- Tretí typ nadaného dieťaťa v bežnej škole sú uzavreté, ťažšie komunikatívne deti, ktoré nedokážu otvorene protestovať proti takýmto, z ich hľadiska neprimeraným postupom školy. Tento typ hľadá únik z reálneho sveta do sveta denného snenia, uzatvára sa do seba. Ak ho však učiteľ vyvolá, dokáže okamžite reagovať a bezchybne odpovedať. Väčšinu času v škole len pretrpí. Často sa stane, že mnohí rodičia sú prekvapení, keď odborné psychologické vyšetrenie potvrdí, že ich dieťa je nadané.
- Štvrtý typ nadaných detí sú tiché neprejavované, neobjavené nadané deti. Učitelia ich často v triede nerozpoznávajú, neidentifikujú (Laznibatová, 2001, s. 92).

Tabuľka 2 Rozdiely medzi bystrým a nadaným dieťaťom (J. Cvetkovič-Lay, 1998; in: Laznibatová, 2001, s. 87)

BYSTRÉ DIEŤA	NADANÉ DIEŤA
Vie odpovede	Kladie otázky
Zaujíma sa	Je zvedavé
Má dobré nápady	Má neobvyklé nápady
Snaží sa dobre obstáť v skúškach	Aj keď sa snaží, dobre urobí testy a skúšky
Odpovedá na otázky	Zaujíma sa o detaily, rozpracováva, dokončuje
Je vodcom skupiny	Je samostatné, často pracuje samo
Počúva so záujmom	Preukazuje silné emócie a stavy – pri tom, čo počuje
Ľahko sa učí	Všetko už vie
Je obľúbené u rovesníkov	Viac mu vyhovuje spoločnosť starších detí a dospelých
Chápe významy	Samostatne robí závery
Vymýšľa úlohy a úspešne ich rieši	Iniciuje projekty
Mierne prijíma úlohy a poslušne ich vykonáva	Úlohy prijíma kriticky a ak ho zaujímajú, intenzívne so zaujatím sa im venuje
Presne kopíruje zadané úlohy	Vytvára nové riešenie
Dobre sa cíti v škole	Dobre sa cíti pri učení
Prijíma informácie, vstrebáva ich	Využíva informácie
Dobre využíva naučené,	Hľadá nové možnosti využitia
Je dobrý technik	Naučeného, experimentuje
Dobre si pamätá	Dobre predpokladá
Je vytrvalý pri sledovaní	Pozorne sleduje
Je spokojný s vlastným učením a výsledkami	Je veľmi sebakritické

Nadané deti v škole často trpia tým, že nie sú uspokojené ich potreby v oblasti obsahu učiva, systému učenia a podávania výkonov. Prejavuje sa to tak, že kým mnohí žiaci potrebujú intenzívne vysvetľovanie učebnej látky, dlhé a neustále opakovanie, nadané deti pochopia všetko ihneď a vyžadujú iba stručné zhrnutie.

Bežné postupy v škole preto neuspokojujú potreby poznávania a formy učenia sa mimoriadne nadaných detí, alebo aspoň nie v primeranej miere.

Reakcia nadaných detí na pobyt v bežnej škole sa môže skôr či neskôr prejaviť v rôznych neželaných podobách, pričom najskorším finálnym výsledkom je strata záujmu o učenie sa.

5.4. Potreby nadaných a výchovno - vzdelávací proces

Aby k takýmto problémom nedochádzalo, treba pre nadaných žiakov vytvoriť vhodné vzdelávacie podmienky v školách. Musíme si uvedomiť rozdiel medzi vysoko nadanými jedincami a mierne nadanými jedincami. Tu sa vyžadujú iné prístupy, než postačujú mierne nadaným. Práve preto by mali mať mimoriadne nadaní možnosť dostať špecifické postupy, pretože rozdiel medzi vysoko nadanými a normálnymi deťmi toho istého veku je pre učiteľa priveľký, aby mohol pracovať s obidvoma skupinami rovnako (Laznibatová, 2001, s. 95).

6 METÓDY PRÁCE S NADANÝMI DEŤMI

Je známe, že nadané deti uprednostňujú inovačné pedagogické prístupy, ktoré sa vyznačujú zvýšenou angažovanosťou vo výučbe a používaním problémového a kreatívneho myslenia (Porterová, 1999, Davis, Rimmová, 1998, Jurášková, 2003, s. 90)

Nadaným deťom preto vyhovujú aktivizujúce výučbové metódy, prípadne komplexné metódy aktivizujúcimi prvkami, ktoré podporujú motiváciu, samostatnosť, kooperáciu, komunikáciu, tvorivosť, predstavivosť, rozvoj kritického myslenia a ďalších vyšších úrovní myslenia. Aktivitám sa radia aj metódy kompenzujúce možné problémové osobnostné stránky jedinca (Porterová, 1999, s. 90).

Na základe zmienených požiadaviek sme vybrali niektoré vyučovacie metódy a formy vhodné pri vzdelávaní nadaných žiakov ako napr.:

- **práca s textom** – metódy práce s textom vychádzajú zo snahy kritického myslenia. Hlavným cieľom je hľadanie cesty od povrchného k hlbšiemu učeniu. Jedna z konkrétnych aktivít je napríklad metóda I.N.S.E.R.T., umožňuje spracovanie textu pri prvom čítaní a uvedomovaní si jeho obsahu. Behom čítania článku si deti na jeho okraju robia poznámky, ktorými žiak označuje svoj vzťah k informáciám. (E. MACHU, 2010, s. 10).
- **metóda dvojitého denníka** – jej cieľom je rozvoj kritického myslenia a porozumenia textu. Z textu si po opakovanom čítaní vyberá myšlienku, ktorá ho zaujala. Túto myšlienku formuje do heslovitej podoby a zaznamená ju do priloženej tabuľky. Následne v tabuľke zdôvodňuje, prečo vybral práve túto myšlienku, čo mu pripomenula, aké otázky v ňom vyvolala a potom nasleduje prezentácia v skupine alebo v triede.
- **Brainstorming, BRAINWRIGHING** – hlavným princípom „búrky mozgu“ je produkcia čo najviac nápadov v relatívne krátkom čase a následné posúdenie ich užitočnosti. Je výborným prostriedkom rozvoja aktivity a tvorivosti detí.

- **Voľné písanie** – cieľom metódy je objaviť v sebe nečakané nápady a myšlienky a mapovať vlastný myšlienkový proces. Žiaci majú za úlohu behom 5-10 minút napísať k téme všetko, čo ich napadne. Vyjadrujú sa v celých vetách. Nemusia sa zaoberať štylistickou, ani pravopisnou stránkou. U detí rozvíja kritické myslenie, kreativitu a vyššiu úroveň myslenia.
- **Didaktické hry** – zahŕňajú celú radu rôznorodých činností. Majú nezastupiteľné miesto v pedagogickej práci s nadanými deťmi. Sú veľmi obľúbené, rozvíjajú kreativitu, vyššie rozumové schopnosti a môžu potláčať niektoré sociálne, emocionálne problémy. Nadaní žiaci majú v obľube zložitejšie hry, stimulačného, či problémového charakteru. Naopak nemajú radi hry s jednoduchými pravidlami, ktorých priebeh sa nedá taktikou zmeniť. Do výuky nemáme zahŕňať súťaživé aktivity, pretože touto metódou podporujeme povrchné učenie, demotivujeme pomalšie deti, ale zasievame pomerne kvalitnú živnú pôdu pre najrôznejšie triedne, sociálno-patologické javy.
- **Metódy inscenačné** – nadané deti obyčajne dobre vnímajú školské prostredie a medziľudské vzťahy. Sú citlivé k sociálnym problémom a teoreticky vedia ako ich správne vyriešiť. Avšak ich nerovnomerný vývoj v porovnaní s rozvinutou kognitívnou oblasťou a menej vyvinutou sociálnou emocionálnou oblasťou im mnohokrát nedovolí primerane reagovať v krízovej situácií. Používaním inscenačných metód môže kladne rozvíjať niektoré afektívne charakteristiky nadaného žiaka a upevňovať jeho pozíciu v triednom kolektíve (**E. MACHU, 2010, s. 96**).
- **Metódy heuristické** – sú to postupy podnecujúce samostatné a tvorivé myslenie a sú obsiahnuté vo väčšine zmienených vyučovacích metód. Podstata tejto metódy spočíva v tom, že nehovoríme žiakom vedomosti priamo. Vedeťme ich k tomu, aby buď úplne samostatne alebo s primeranou pomocou učiteľa došli k novým poznatkom vlastným myšlienkovým úsilím. Vychádzim bodom pri problémovom učení je problémová situácia. Je to stav kedy žiak pri plnení zadanej úlohy

narazí na prekážku na niečo neznáme, čo nevie a nemôže to vyriešiť na základe doterajších poznatkov. Poznáme veľa druhov heuristik a to jednoduchších, ktoré predpisujú len základné kroky až po veľmi zložitý systémy, ktoré rozpisujú heuristické kroky do desiatok ba stovák krokov. Heuristika sa líši od algoritmu tým, že obsahuje krok tvorivej práce.

Heuristika DITOR sa skladá s týchto krokov pri tvorivom riešení problémov:

D - definuj problém! - vyber problém, zoznamy problémov na určitú tému, presne vymedzene problému na riešenie

I - informuj sa! – zožeň čo najviac, a najlepších informácií

T - tvor riešenia! – tvorivá práca

O - odhodnot' riešenia! –zo zoznamu navrhovaných riešení a nápadov sa vyberajú vhodné

R - realizuj riešenie! – posledný krok metódy, v ktorom sa návrhy na riešenie premietajú do konkrétnych projektov realizácie riešenia /M.ZELINA, 1996, s. 28).

- **Projektová výučba** – obsahuje rôzne zamerané problémové úlohy, ktoré majú širší praktický dopad. U nadaných žiakov je vhodné zaradiť súvislé projekty s dlhším časovým limitom a možnosťou hlbokého prístupu k problému. Doporučujeme zadávať tému pre dobrovoľníkom na domáce spracovanie, kde majú deti pri podporujúcom zázemí dostatok času a priestoru na ich riešenie.
- **Obohatenie** – obohatením chápeme primárny proces selektívnej modifikácie. Obohatenie prostredníctvom rozšírenia a prehĺbenia osnov má za cieľ vedome rozvíjať intelektuálne, emocionálne, morálne a sociálne schopnosti mimoriadne nadaných žiakov (**Laznibatová, 2007,s. 127**), Obohatenie znamená, že sa preberá učivo, ktoré je mimo záberu učebných osnov. Vychádza z prirodzených špecifických záujmov nadaných detí a potrieb získavania vedomostí z nových oblastí než predpisuje škola (**Laznibatová, 2007,s. 298**),

7 SPOLOČENSKÉ ASPEKTY PODPOROVANIA NADANÝCH

Keďže u nás sme v problematike starostlivosti a podporovania nadaných iba na začiatku, predkladáme pohľad na problematiku starostlivosti o nadané deti z vyspelých krajín. Po viac-menej teoretických prístupoch k problematike nadania, ktoré napr. v Spojených štátoch reprezentoval Termanov longitudálny výskum (1921, 1959; in: Laznibatová, 2001, s. 73), aj tu postupne vlna záujmu o nadaných upadla. Po zverejnení výsledkov výskumu a jeho publikovaní vo forme odborných štúdií sa postupne na nadaných zabudlo. Je zaujímavé, že novú hladinu záujmu o nadaných jedincov zdvihol (sami Američania to priznávajú) tzv. šok zo sovietskeho Sputnika, keď Američania pochopili, že Sovietsi ich predbehli v mimoriadne významnej oblasti. Oblasť vedy a techniky je totiž citlivá a strategicky veľmi dôležitá pre napredovanie celej spoločnosti. Následne znovu prudko začal stúpať záujem o mimoriadne nadaných jedincov, budúcich vedcov, tvorcov, vynálezcov a začalo sa aj so špecifickými formami ich vyhľadávania. Ďalšia vlna záujmu o mimoriadne nadaných jedincov prepukla po tom, čo v Kongrese USA predniesol S. Marland (1972; in: Laznibatová, 2001, s. 73) svoju známu Správu o stave a podpore nadaných. V alarmujúcom prejave okrem neradostného stavu uviedol aj mnohé fakty na priblíženie reálnej skutočnosti v oblasti starostlivosti o nadaných, ktoré dokumentoval údajmi: Kým v USA sa na jedno dieťa s poruchami učenia vydá priemerne 1000 dolárov ročne, na jedno nadané dieťa je to 2,45 dolára za rok.

V tejto správe, ktorú vypracoval na základe výsledkov dlhoročného štúdia, odhalil nielen všeobecné zanedbávanie nadaných, ale poukázal aj na skutočné zanedbávanie mimoriadne nadaných a talentovaných detí, pričom zdôraznil, že nadané deti tým môžu utrpieť rôznu psychickú ujmu, alebo sa to môže prejaviť až trvalým obmedzením ich schopnosti. V roku 1978 schválil americký kongres smernicu na podporu mimoriadne nadaných a talentovaných detí, ktorá oficiálne priznávala, že veľké množstvo (v tom čase v USA asi 1,5-2,5 mil.) mimoriadne nadaných detí potrebuje osobitnú školskú starostlivosť,

ktorá často nie je možná v bežných školských pomeroch (Laznibatová, 2001, s. 73).

Nadané deti sa pokladajú za deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, treba im pripraviť adekvátne podmienky na rozvoj ich potenciálu. Je nepochybné, že na rozvoj svojho nadania a talentu potrebujú aj špeciálne formy vzdelávania a na takéto vzdelávanie aj kvalitne pripravených učiteľov. V tejto krajine sa totiž jednoznačne vyslovila požiadavka, aby učители, ktorí vyučujú alebo chcú vyučovať nadané deti, a to najmä v špeciálnych triedach, ktoré sa otvárali povinne, absolvovali kvalifikačný kurz, kde získajú osvedčenie o spôsobilosti vzdelávať a vychovávať tieto deti (Laznibatová, 2001, s. 74).

V mnohých krajinách sa považovalo a ešte považuje podpora nadania skôr za akúsi ezoterickú alebo humanitárnu záležitosť než za integrovanú súčasť vzdelávania na báze širokej spoločenskej podpory.

Pod pojmi výchova a podpora mimoriadne nadaných by sa nemala rozumieť iba osobitná starostlivosť či vytváranie špecializovaných tried atď. Je nevyhnutné, aby to bola rozsiahla koncepcia vzdelávania na báze širokých špeciálnych ponúk a možností, keď sa berie ohľad na snahu, zohľadňujú sa výnimočné výkony, podporuje sa individuálny potenciál každého nadaného jedinca. Podpora mimoriadneho nadania je nadnárodnou záležitosťou globálneho charakteru, bez ohľadu na jednotlivé krajiny. Na to je potrebné zjednotené spoločné úsilie presahujúce hranice a spoločenské systém. Dôležité je to v tejto etape, kým sa podporovanie nadania stane samostatnou úlohou školstva vo všeobecnosti (Laznibatová, 2001, s. 75).

Podľa najnovších zistení (M. Grossová, 1999; in: Laznibatová, 2001, s. 75) deti, ktoré sú neobyčajne dobré v športe a v atletike, úspešnejšie a naplno uplatnia svoj potenciál, sú šťastnejšie a celkove majú lepšie možnosti.

M. Grossová zastáva názor, že intelektovo nadané deti sú menej akceptované pri všeobecnom vzdelávaní ako ich fyzicky nadaní rovesníci a rozvíjanie ich nadania sa často stretáva s apatiou, neporozumením alebo až otvorenými prejavmi nepriateľstva.

8 SOCIALIZÁCIA

Socializácia – je proces sociálneho učenia, v ktorom si jednotlivec osvojuje kultúru vlastnej spoločnosti a formuje sa ako sociálna bytosť i ako individuálna osobnosť.

Človek je tvor spoločenský. To znamená, že je predovšetkým taký, akým ho utvorila spoločnosť, v ktorej žije. No spoločnosť je zároveň produktom činností ľudí.

Plní dve hlavné funkcie:

- jednotlivcom umožňuje stať sa spoločenskými bytosťami i individuálnymi osobnosťami a tak plnohodnotnými členmi spoločnosti,
- spoločnosti zabezpečuje prežitie a to odovzdávaním nahromadenej kultúry novým generáciám.

Človek ako biologický tvor sa stáva plnohodnotnou ľudskou bytosťou až vtedy, keď si v priebehu socializácie osvojí poznatky, normy, hodnoty a ostatné prvky kultúry spoločnosti, v ktorej žije, prijíma zaužívané spôsoby správania (Sopóci, Búzik, 1995, s.39-40).

Socializácia je celoživotný proces sociálneho učenia, prostredníctvom ktorého si dieťa osvojuje sociálne normy, vzorce správania, postoje, hodnoty, zvyky, zručnosti, ktoré sú typické a žiaduce pre kultúru, do ktorej sa narodí. Tento proces možno rozčleniť na fázu:

- prípravnú,
- realizačnú.

V prípravnej fáze socializácie dochádza najmä:

- k osvojovaniu reči ako dôležitého komunikačného nástroja,
- k interiorizácii spoločenských hodnôt a noriem správania do individua (osvojovanie si tzv. „morálneho kódexu“ svojej sociálnej skupiny),
- k akulturácii (osvojovaniu si kultúrneho dedičstva duchovnej i materiálnej povahy),
- k učeniu sa spoločenským rolám (manželská, rodičovská, profesionálna, občianska, ...),
- k nadväzovaniu sociálnych kontaktov s inými skupinami.

V realizačnej fáze socializácie dochádza k postupnému preberaniu a plneniu spoločenských rolí, a tým aj k spoločenskej zrelosti človeka. Podľa Z. Baumana „Človek ako osobnosť je historický výtvor, najlepšie ho môžeme pochopiť v kategóriách rolí, ktoré vykonáva a stelesňuje. Tieto roly určujú spoločenské inštitúcie, v ktorých sa narodil a vyrástol. Jeho pamäť, pocit času a priestoru, vnímanie, motivácia i predstavy o sebe – čiže jeho psychologické funkcie – sú vytvárané a riadené zvláštnou sústavou rolí, ktoré človek plní.“ (Hroncová, 2004, s. 70).

8.1 Základné znaky socializácie

Podľa Hroncovej rozoznávame tieto znaky socializácie:

- je to spoločenský a historicky špecifický proces,
- ide výlučne o ľudskú činnosť,
- má bipolárny charakter,
- je širší pojem než výchova,
- týka sa všetkých vekových kategórií – má celoživotný charakter,
- jej súčasťou je tiež sociálna komunikácia, sociálna interakcia a sociálna percepcia,
- má charakter anticipačného procesu – ide o preberanie názorov, hodnotového a normatívneho systému istej statusovej skupiny, do ktorej ešte človek nepatrí, ale v ktorej sa usiluje o členstvo,
- môže byť zámerná (intencionálna) i nezámerná (funkcionálna),
- má tiež kontrolný charakter, pretože vzťahuje na seba nielen negatívne, ale aj pozitívne sankcie.

Socializácia je procesom rozvoja celej bio - psychosociálnej podstaty človeka, ktorý má svoje špecifiká v jednotlivých vekových obdobiach. Pri analýze procesu socializácie je potrebné hlbšie skúmať vplyv jednotlivých faktorov, ktoré na zospoločenšenie človeka pôsobia. Medzi najúčinnnejšie socializačné činitele patrí výchova.

8.2 Socializácia a výchova

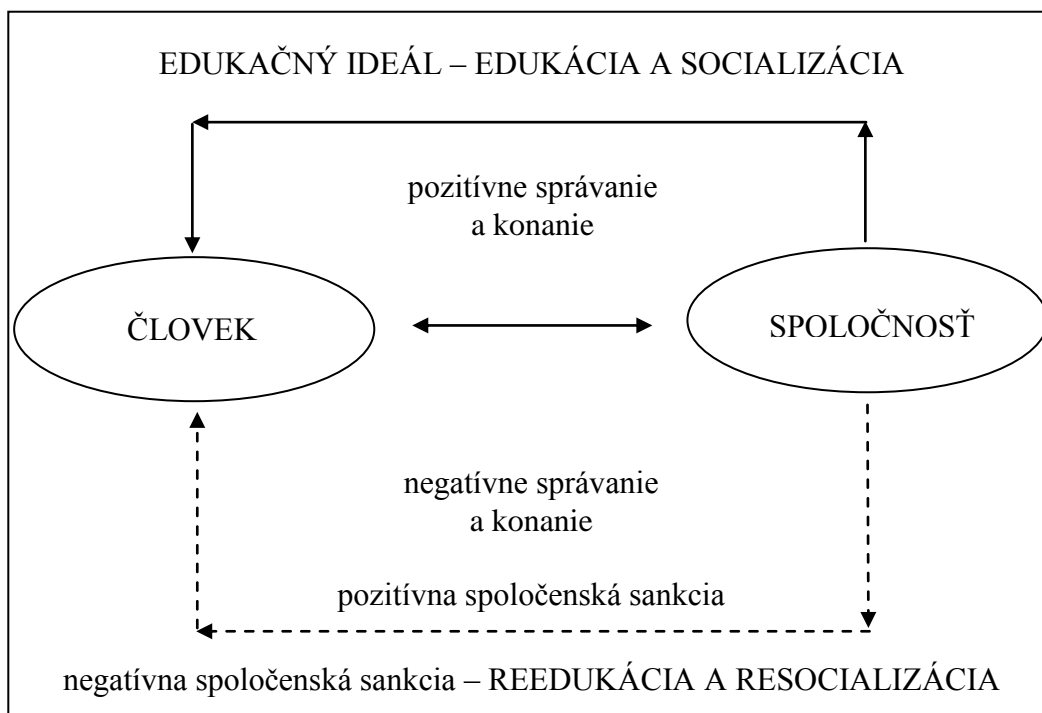
Výchova predstavuje ťažisko procesu socializácie, ale nie je s ňou totožná. Pod výchovou rozumieme systematické a zámerné rozvíjanie osobnosti človeka podľa vopred stanoveného cieľa, determinovaného vonkajšími i vnútornými podmienkami, zatiaľ čo socializácia je proces stávania sa osobnosťou a rozvoja osobnosti vo vzájomnej závislosti na spoločensky sprostredkovanom sociálnom a materiálnom prostredí. Prostredníctvom socializácie sa človek stáva členom spoločnosti.

Výchova patrí k ťažiskovým socializačným činiteľom, pretože urýchľuje a aj uľahčuje zospoločenšenie človeka, ktorý prostredníctvom nej preberá zovšeobecnené spoločenské skúsenosti a postupne nadobúda postoje a vlastnosti nevyhnutné pre spoločenský život. Prostredníctvom výchovy sa zabezpečuje aj kontinuita vývoja ľudskej spoločnosti. Pri začleňovaní človeka do spoločnosti zohráva popri výchove dôležitú úlohu aj sám jednotlivec vlastnou aktivitou a sebareguláciou. V tomto zmysle je nielen objektom výchovy, ale aj subjektom vlastného vývinu a spoločenského diania (Hroncová, 2004, s. 76).

Je viac ako pravdepodobné, že samotný socializačný proces môže, ale nemusí prebiehať v súlade so spoločenskými požiadavkami. Ak zaznamenávame u človeka intaktný priebeh socializácie bez dlhodobých konfliktov so spoločnosťou, hovoríme o procese asociácie. Ak sa však človek prejavuje sociálnou neprispôobilosťou alebo dokonca protispoločenským správaním a konaním, ide už o proces disocializácie.

Socializácia nepredstavuje jednostranný, ale recipročný postup, resp. proces vzájomného pôsobenia. Socializant a socializátor sú na tomto procese v rovnakej miere zúčastnení. Sociálne konanie je teda interakčné konanie. Socializácia robí človeka sociálnou a individuálnou bytosťou (In: Vychovávateľ 2007,s.23).

Obrázok 1 Cyklus spoločenskej kontroly v edukačnom a socializačnom procese

Na procese socializácie participujú formatívne činitele, nazývané socializačné činitele. K základným socializačným činiteľom zaraďujeme:

- primárne výchovné inštitúcie – rodina, škola, výchovné zariadenia
- sekundárne činitele mimovýchovné – vplyv rovesníckych skupín, vplyv ulice, masmédiá, spoločenské inštitúcie, susedské vzťahy (Hroncová, Emmerová, 2004, s.78).

8.2.1 Primárne výchovné inštitúcie

8.2.1.1 Rodina

Rodina je primárnym socializačným činiteľom, kladie základ osobnosti človeka. Je modelovou dielňou ľudského správania, a preto správanie, ktoré si človek osvojí v rodine prenáša aj do iných sociálnych skupín (Hroncová, 1996, s.57).

Mladého človeka treba viesť a vychovávať v láske a to úctou k ľuďom, pomocou slabším, šľachetnosťou, ale predovšetkým príkladnosťou. Vzťahy

v rodine medzi rodičmi a deťmi zohrávajú jednu z dôležitých úloh v citovom vývine dieťaťa. V tomto vzťahu získava dieťa už od narodenia základné citové naladenie, schopnosť prijímať druhých, mať k nim dôveru, dávať niečo zo seba, mať rád. Rozhoduje sa o tom, aké vzťahy bude mať raz dieťa s inými ľuďmi (Kocová, In: Vychovávateľ, 2009, s. 28).

V minulosti bol kontakt rodičov a detí a tiež iných členov rodiny samozrejmosťou. Tento priamy kontakt blízkych osôb je významný, pretože uspokojuje v detskom veku potrebu sociálneho učenia. V súčasnej dobe sa kontakt rodičov a blízkych osôb s deťmi často obmedzuje na raňajší stres a naháňanie pred odchodom z domu, skontrolovanie domácich úloh a večeru. V mnohých rodinách sa úplne vytratila spoločne prežívaná (zdieľaná) chvíľka, v ktorej sa členovia domácnosti (rodiny) oboznamujú s práve prežitým dňom. Táto spoločná chvíľa čiastočne nahrádza vyššie spomenutý chýbajúci priamy kontakt s prácou a bežným životom rodičov. Deťom prináša takýto kontakt priamo aj sprostredkovanie poznania rodičov, poznanie ich správania a konania:

- v bežnom živote,
- vo výnimočných situáciách,
- v iných prostrediach, ktoré deťom nie sú bezprostredne prístupné.

Rodičovstvo je jedna z najnáročnejších a najzodpovednejších úloh. A výchova nadaných detí nie je jednoduchšia od výchovy bežného, "normálneho" dieťaťa - ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať.

Nadané dieťa potrebuje:

- **množstvo podnetov** - literatúru, najmä encyklopedickú, internet, prístup k zaujímavým podujatiam (múzeá, výstavy, prehliadky) a hry podľa momentálneho záujmu a navyše diskutovanie o mnohých otázkach a problémoch, ktoré ho trápia,
- **partnerský prístup** - vysvetľovanie pravidiel a požiadaviek, ich zdôvodňovanie, diskusia o možných príčinách nevhodného správania,
- **akceptáciu odlišnosti** - brať dieťa také, aké je, chápať jeho myšlienkové pochody, jeho odlišné názory, aktivity a záujmy.

Najčastejšie rodičovské chyby pri výchove nadaných detí:

- **autoritatívnosť** - rozkazovanie bez zdôvodňovania, presadzovanie vlastných požiadaviek z hľadiska sily,
- **zakazovanie/obmedzovanie činnosti, záujmov** - zakazovať dieťaťu čítať, písať (bude sa nudiť v škole), obmedzovať jeho niekedy až zdanlivo obsedantné zanievanie pre niektorú oblasť (už to celému okoliu lezie na nervy),
- **rodičovský perfekcionizmus** - snažiť sa, aby dieťa bolo vo všetkom perfektné (veď schopnosti na to má), nepripúšťať chyby a zlyhania,
- **učenie v predstihu**- v snahe uspokojiť zvedavosť dieťaťa učiť ho dopredu učivo, týka sa to najmä matematiky a gramatiky - vo vyučovaní sú nadané deti motivované k tomu, aby zákonitosti a pravidlá objavovali, vyvodzovali sami (ak ho naučíte algoritmus písomného násobenia, o túto radosť z objavovania ho pripravíte), venujte sa radšej dieťaťu tak, že s ním objavujete veci, ktoré sa v škole nemá možnosť dozvedieť.

Na socializačný proces rodiny nadväzuje škola, ktorá je totiž jediným zariadením, kde sú deti pohromade, mimo rodiny, kde sa spontánne prejavujú, majú svoje zázemie a kde sa s nimi dá hrať, zabávať sa, tvoriť a pracovať.

8.2.1.2 Škola

Škola patrí k najvýznamnejším socializačným činiteľom na socializačnom procese žiaka. Socializačná funkcia školy spočíva v príprave žiakov pre vstup do spoločnosti a preto sa uskutočňuje prostredníctvom nasledovných funkcií:

- výchovnej,
- vzdelávacej,
- selektívnej,
- kvalifikačnej,
- integračnej.

Socializácia sa uskutočňuje nasledovným spôsobom:

- stabilizuje schopnosti a postoje získané počas primárnej socializácie,

- diferencuje získané schopnosti a postoje tým, že zásobu vedomosti primárnej socializácie dopĺňa „špeciálnymi vedomosťami“,
- sekundárna socializácia môže aj zmeniť „subjektívnu“ skutočnosť jednotlivca získanú počas primárnej socializácie. Škola predstavuje formu určitého spoločenského „nátlaku“ na dieťa. Do školy chodiť je povinnosťou, musí v nej pracovať, plniť požiadavky učiteľa a správať sa určitým spôsobom.

Socializačný proces má svoje špecifiká a ovplyvňujú ho najmä tieto činitele:

- **výchovno - vzdelávací proces** - predstavuje ťažisko socializačného procesu v škole, prostredníctvom vyučovania si dieťa zvyká na pravidelné plnenie povinností a nadobúda očakávané spôsoby správania sa v škole i na verejnosti,
- **sociálne vzťahy v škole a v triede** - medziľudské vzťahy predstavujú komplex vzťahov medzi učiteľmi navzájom, učiteľmi a vedením školy a žiakmi medzi sebou. Charakter vzťahov v škole vytvára tzv. školskú psychickú klímu, ktorá ovplyvňuje výkonnosť žiakov ale aj učiteľov, buď v pozitívnom alebo negatívnom zmysle. Osobitná pozornosť sa venuje vzájomnému vzťahu učiteľa a žiakov. Učiteľ predstavuje pre žiakov „druhý výchovný vzor“ a preto je žiaduce, aby pozitívnym vzorom skutočne bol. Už Komenský zdôrazňoval, že učiteľ musí byť „živým vzorom cnosti“ a škola „dielňou ľudskosti“, a nie miestom strachu a utrpenia žiakov (Hroncová, 2004, s. 122).

Vzťah žiaka ku škole a určitému predmetu sa vytvára prostredníctvom osobnosti učiteľa. Na žiaka vplýva nielen jeho osobnosť, ale aj pedagogické spôsobilosti, charakterové vlastnosti, verbálna i neverbálna komunikácia, vonkajší vzhľad a najmä jeho vzťah ku žiakom. Učiteľ nepôsobí na každého žiaka rovnako. Vzťah učiteľa a žiaka je ovplyvnený aj vekovými osobnosťami. Najväčšiu autoritu má učiteľ u žiakov mladšieho školského veku, v strednom a staršom veku náročnosť voči učiteľom stúpa a žiaci oceňujú kvality učiteľovej práce a jeho osobnosti. Sú nároční na charakterové vlastnosti učiteľa, najmä objektivnosť a spravodlivosť, jeho odbornú

i metodickú úroveň (nielen či je dobrým odborníkom v odbore, ale aj ako vie učivo žiakom sprostredkovať). Zvlášť citliví sú na vzťah učiteľa k nim, ktorý by im mal byť demokratický, vzbudzujúci aktivitu, samostatnosť a iniciatívu žiakov. Príliš autoritatívny a príliš liberálny vzťah učiteľa k žiakom sú krajnosti, ktoré znižujú autoritu a tiež efektívnosť výchovno – vzdelávacej práce. Dlhodobé konflikty vzťahov učiteľa a žiakov vyvolávajú zbytočné napätie, stresy a neurózy žiakov s postupným vytváraním negatívneho vzťahu ku škole. Zvyčajne to vedie k záškoláctvu a iným negatívnym javom u žiakov (Hroncová, 2004, s.125).

Pretože pozícia žiaka v triede a miera jeho obľúbenosti ovplyvňuje aj jeho sociálny vývin , buď v pozitívnom alebo v negatívnom smere, musí učiteľ pôsobiť na žiakov a regulovať sociálne vzťahy v triede.

Vo vzťahu k spolužiakom nie je dieťa nijak zvýhodnené, nemá tu výlučné postavenie, aké má doma. Je členom skupiny s rovnakými právami a povinnosťami, ako majú ostatní. Musí svoje aktuálne potreby podriadiť tu platným normám a potlačiť svoje egocentrické tendencie. Trieda je referenčnou skupinou, ktoré slúži na porovnanie výkonu i ostatných detských prejavov, vytvára akúsi normu. Vo vzťahu k tejto skupine môže dieťa uspokojovať svoju potrebu úspechu a sebaapresadzovania. Dieťa vstupom do školy ešte nedokáže primerane ohodnotiť a diferencuje len v rámci dimenzie dobrý – zlý.

Trieda je z pohľadu malého školáka subjektívne príliš veľkou skupinou detí obidvoch pohlaví, medzi nimi na začiatku nediferencuje. Dieťa, ktoré nastúpilo do školy, svojich spolužiakov posudzuje hlavne podľa toho, ako sa mu aktuálne javia. Významnú úlohu tu budú hrať nápadné znaky, ktoré ľahko upútavajú pozornosť. Dieťa sa svojim spolužiakom prezentuje najprv svojim zovňajškom. Ten je daný somatotypom dieťaťa a jeho úpravou, hlavne oblečením, ktoré má značný sociálny význam. Tendencia odmietať odlišnosť a preferovať stereotyp sa prejavuje i u detí tohto veku. Nápadný spolužiak vzbudzuje u ostatných detí určitú neistotu, pretože nezodpovedá ich očakávaniu. Detský postoj je ľahko ovplyvniteľný a mnohé z týchto prejavov sú len reprodukciou rodičovských názorov. Odlišné dieťa vyvoláva iné reakcie a závisí na jeho schopnostiach, ako dokáže prejavy zvýšenej pozornosti

spracovať. Detské preferencie sa menia pod vplyvom skúseností, vo vyšších triedach dieťa hodnotí svojich spolužiakov na základe ich dlhodobých prejavov a osobných vlastností.

Správanie detí pri vyučovaní a mimo neho je posudzované podľa iných noriem. Pre detskú skupinu sú významnejšie prejavy dieťaťa mimo vyučovania, ktoré musia odpovedať určitému štandardu. Ide predovšetkým o spôsob komunikácie, verbálnej i neverbálnej, o znalosť jazyka a spôsob jeho užívania. Vo vzťahu k vrstovnickej skupine sú veľmi dôležité i jemné významové diferenciacie a skupinovo špecifické komunikačné vzorce. Schopnosť chápať kontext je výsledkom sociálneho učenia. Ak dieťa podobnú skúsenosť nemá, nemôže svojim spolužiakom správne rozumieť a nebude ani adekvátnym spôsobom reagovať. Rovnaký význam majú i kultúrne podmienené návyky a spôsoby správania, ktoré si dieťa prináša z rodiny. Pokiaľ sa dieťa z tohto hľadiska líši, sťažujú mu tieto rozdiely uplatnenie v detskej skupine. Rodina dieťa určitým spôsobom determinuje a ovplyvní jeho sociálnu úspešnosť.

Pre mladšieho školáka je dôležitý názor učiteľa na jednotlivých spolužiakov. Ten je bez výhrad akceptovaný, či už sa prejaví verbálne alebo neverbálne. Závislosť na učiteľovi sa teda nevzťahuje len k sebahodnoteniu, ale ovplyvňuje aj vzťahy k ostatným deťom v triede.

Problémy nadaných detí sa objavujú vo sfére osobnostnej, emociálnej a sociálnej. Týkajú sa najmä oblasti zvládania a prežívania ako aj komunikácie s okolitým svetom. Nadané deti sa už od útleho veku prejavujú ako výrazné osobnosti, individuality so zvláštnym názorom, nezávislé na mienke ostatných ľudí (Heller In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 2000, s. 323).

Podľa C.P. Benbowej možno nadané deti osobnostne charakterizovať ako skupinu detí viac zdržanlivých a uzavretých, ťažšie prispôsobivých až individualistických. Nadané deti sú vysoko odolné voči pracovnej záťaži no nie proti emociálnej záťaži. Nadané deti najmä mimoriadne nadané majú výraznejšie problémy so sociálnou integráciou, zaradením a začlenením sa v rámci skupiny. Pri vstupe do školy sa nadané dieťa dostáva do novej situácie, v ktorej sú mu systematicky poskytované kognitívne podnety, v ktorej sa

dennodenne stretáva pri školských činnostiach s rovesníkmi, má možnosť sa s nimi porovnávať a aj postupne si uvedomovať svoju odlišnosť.

K najvýraznejším prejavom nadania v tomto veku patrí:

- **asynchrónnosť (nerovnomerný vývin)** – môže sa prejavovať ako nerovnomernosť v rámci:

- celej osobnosti dieťaťa - dieťa môže byť vysoko akcelerované v poznávacích – intelektových schopnostiach, ale nie v motorických schopnostiach, emocionálnych prejavoch alebo sociabilite,
- v rámci školských výkonov - v závislosti od štruktúry inteligencie a zamerania dieťaťa môže nadaný žiak v niektorom školskom predmete dosahovať vysoko nadpriemerné výkony, v inom môže byť jeho výkon síce nadpriemerný, ale menej výrazný,
- v rámci výkonov v jednom vyučovacom predmete - aj v rámci jedného predmetu môže nadaný žiak v niektorých činnostiach vynikať viac a v niektorých menej. Napríklad môže mať vynikajúcu geometrickú predstavivosť, intuitívne dokáže vyvodiť geometrické konštrukcie, ktoré však vzhľadom na slabšiu motoriku nedokáže adekvátne narysovať.

Nadaný žiak teda v dôsledku asynchrónneho vývinu nemusí mať rovnako vysoké výkony vo všetkých školských činnostiach.

- **rýchle myslenie, chápanie, výborná pamäť** -nadaní žiaci chápu rýchlo, nepotrebujú opakované vysvetľovanie a dlhodobé precvičovanie už pochopených vedomostí,
- **výborné argumentačné schopnosti** - argumentačné schopnosti alebo kritické myslenie sa prejavuje kladením otázok nad rámec osvojovaného učiva (nadaných zaujíma problém komplexne, neuspokoja sa so zjednodušením), hľadaním nezrovnalostí v prezentovanom obsahu (poukazujú na prípady, výnimky, kde dané pravidlo nefunguje), chytaním za slovíčka (doslovné chápanie významu slov),
- **vysoká vnútorná motivácia** - prejavuje sa zánietením pre oblasť záujmu, ktorá môže, ale nemusí súvisieť so školským obsahom. Nadaný žiak sa

zahľbi do niektorej problematiky, zbiera informácie, rieši úlohy nie s cieľom získať dobré známky a hodnotenie, ale z vlastného záujmu,

- **hyperaktivita** - vyskytuje sa najmä u mladších žiakov, výraznejšie pri nedostatočnej stimulácii v triede. Môže sa prejavovať ako motorická (vrtenie sa na stoličke, otáčanie sa, pohrávanie sa s rôznymi predmetmi) alebo verbálna (vykrikovanie, pripomienkovanie učiteľa),
- **problematický postoj k autoritám** - táto charakteristika vyplýva z dobre rozvinutých argumentačných schopností nadaných jedincov; nie sú ochotní podriaďiť sa autoritatívnemu postoj, potrebujú mať veci racionálne zdôvodnené. Niekedy je táto charakteristika vnímaná ako drzé správanie,
- **perfekcionizmus** - ide o snahu byť najlepší, bezchybný, perfektný. Súvisí s vysokou vnútornou motiváciou a je podporovaný neadekvátnym sebaobrazom nadaného dieťaťa, ktoré si kladie príliš vysoké až nesplniteľné ciele. U malých detí sa perfekcionizmus prejavuje aj neochotou prehrávať, tiež výraznými afektívnymi reakciami pri pocitoch neúspechu a zlyhania. U starších môže v súvislosti s perfekcionizmom a s ním súvisiacimi pocitmi zlyhania a neúspechu vyústiť do depresívnych stavov (Jurášková, s. 141-151).

Na výchovné pôsobenie školy nadväzujú výchovné zariadenia.

8.2.1.3 Výchovné zariadenia

Najdôležitejšou súčasťou práce so žiakmi v čase mimo vyučovania je výchova k tomu, aby deti vedeli účelne využívať svoj voľný čas, čo sa dosahuje pomocou rôznych záujmových aktivít, ktoré v súčasnosti zabezpečujú školské kluby a záujmové krúžky. Tieto aktivity nemusia byť vykonávané len v škole. V súčasnosti existujú aj rôzne mimoškolské kluby a centrá voľného času. Na prácu v týchto zariadeniach sú určení kvalifikovaní vychovávatelia, ktorí sa deťom venujú nielen v čase mimo vyučovania, ale aj počas prázdnin s nimi vykonávajú rozličné aktivity, ktorými sa usilujú pomáhať formovať vlastnosti osobnosti v duchu všeľudských hodnôt, uspokojovať a rozvíjať ich potreby, záujmy, schopnosti, nadanie a talent, napomáhať pozitívnemu

mysleniu a sebarealizácii, prispievať na získanie väčšej gramotnosti a schopností v oblasti umenia, vedy, techniky a športu, kompenzovať nedostatky sociálneho prostredia vo vývine detí, predchádzať protispoločenskej trestnej činnosti, drogovej závislosti, prispievať k uplatneniu vedomostí získaných vo vyučovaní v škole, pomáhať slabším žiakom v príprave na vyučovanie, viesť ich k spoločenskej aktivite, učiť žiť medzi ľuďmi, uplatňovať zásady ľudského spolužitia, umožniť aktívny oddych primeranej činnosti, utvárať podmienky a viesť k aktívnemu a užitočnému voľnému času v prospech seba i spoločnosti. Záujmy nadaných detí sú často spojené s dychtivosťou po nových poznatkoch, dokážu sa pri svojich obľúbených činnostiach úplne uvoľniť a odpočinúť si. Dochádza tak k prirodzenej likvidácii napätia spôsobeného každodennými povinnosťami a psychickým vypätím.

Ak nadané deti nemajú dostatočne stimulujúce prostredie, v ktorom môžu napredovať, nudia sa, stávajú sa nepochopenými a začínajú sa správať izolovane a nespoločensky. Zároveň bývajú po vyučovaní unavení a relaxácia a rekreácia sa musia zaraďovať v dostatočnom množstve. Nadané deti sú často odmietané rovesníkmi, ťažko nadväzujú vzťahy, ťažko sa vyrovnávajú sami so sebou, často sú kritické, preto málo obľúbené. Niektoré sú utiahnuté, plačlivé, bojazlivé a boja sa presadiť. Niekedy naopak sú nadmieru sebavedomé, neschopné prijať kritiku, či prehru. Na únavu, osobné problémy a nudu reagujú agresivitou. (Jurášková, 2003). Medzi deťmi sú teda veľké rozdiely prejavujúce sa v sociálnej a citovej oblasti, na ktoré musí vychovávateľka citlivo reagovať.

V samotnom projekte pre nadané deti jeho autorka odporúča, aby všetky deti navštevovali školský klub a mali tak viac možností na vybudovanie vzťahov s rovesníkmi. Neodporúča sa, aby sa oddelenia školského klubu spájali s deťmi z bežných, alebo z viacerých tried. V praxi sa táto požiadavka však nie vždy dodržiava, hlavne z finančných a organizačných dôvodov.

PRAKTICKÁ ČASŤ

9 VÝSKUM

9.1 Cieľ výskumu

Hlavným cieľom výskumu bolo zistiť, ako nadanie ovplyvňuje tvorivosť, či je vyššia úroveň tvorivosti u nadaných žiakov ako u žiakov v triedach s tradičným vyučovaním a reagovať na svet v súlade s vlastnými schopnosťami a paralelne vplyv učiteľa na rozvoj tvorivosti žiaka.

Vychádzajúc z cieľa výskumu boli stanovené nasledujúce tri hypotézy:

- Hypotéza 1 : Tvorivosť nadaných žiakov je vyššia ako tvorivosť žiakov v triedach s tradičným vyučovaním.
- Hypotéza 2: Učiteľ v triede pre mimoriadne nadané deti je menej direktívny a je prístupnejší novým metódam a formám práce ako učiteľ v triedach s tradičným vyučovaním.
- Hypotéza 3 : Zistenie odlišnosti v školskej socializácii v triedach mimoriadne nadaných detí a v triedach s tradičným vyučovaním.

9.2 Prípravná etapa a organizácia výskumu

Výskum bol realizovaný na ZŠ s MŠ sv. Gorazda v Žiline, v ktorej sú vzdelávaní nadaní žiaci od školského roku 2002/2003 a na ZŠ v Tepličke nad Váhom . Skúmaným súborom boli mimoriadne nadaní žiaci a žiaci v triedach s bežným vyučovaním a učitelia v triedach pre nadaných žiakov a učitelia v triedach s bežným vyučovaním.

Zúčastňovali sme sa vyučovacieho procesu, ktorý bol následne analyzovaný s pedagógmi. Teoretické poznatky a zážitkové skúsenosti, ako aj výsledný materiál slúžili na zostavenie podkladov pre výskum. Zúčastňovali sme sa tiež výchovno-vzdelávacieho procesu v školskom klube detí. Pozorovali sme žiakov štvrtých ročníkov.

Výskum bol realizovaný na základe použitia jedného štandardizovaného dotazníka (Zelina, 1997,s.32) pre učiteľov a troch neštandardizovaných dotazníkov pre učiteľov a žiakov skúmaného súboru. Paralelne boli zostavené neštandardizované úlohy, ktorými boli zisťované základné úrovne tvorivosti: fluencia, flexibilita a originalita.

Výskumnú vzorku tvorilo 72 žiakov. Z počtu 72 žiakov bolo 48 žiakov triedy s bežným vyučovaním a 24 žiakov z triedy mimoriadne nadaných žiakov. V skupine nadaných bolo menej detí, pretože počty detí v triedach mimoriadne nadaných žiakov sú nižšie ako v triedach s bežným vyučovaním. Boli vytvorené 3 úlohy na zisťovanie originality, fluencie a flexibility žiakov, kde výskumný súbor tvorilo 14 žiakov z tried pre mimoriadne nadaných žiakov a 14 žiakov z triedach s tradičným vyučovaním. Výber výskumného súboru bol náhodný. Dotazníky pre učiteľov (štandardizovaný a neštandardizovaný) sú zo vzorky 12 učiteľov (6 učiteľov z triedy pre nadaných žiakov a 6 učiteľov z triedy žiakov s tradičným vyučovaním).

Na základe vyhodnotenia jedného štandardizovaného dotazníka a troch neštandardizovaných dotazníkov boli pripravené pre skúmanú vzorku (pre 14 žiakov v triede pre mimoriadne nadané deti a pre 14 žiakov v triede s bežným vyučovaním) úlohy na zistenie úrovne originality, fluencie a flexibility za rovnakých časových a pracovných podmienok.

9.3 Interpretácia výsledkov výskumu

Štandardizovaný dotazník 1 - Čo si myslíte o tvorivosti (Zelina, 1997, s. 32). Znenie štandardizovaného dotazníka je uvedené v prílohe A 1. Cieľom štandardizovaného dotazníka bolo zistiť predstavy o tvorivosti. Bol predložený 6 učiteľom v triedach nadaných žiakov a 6 učiteľom v triedach s bežným vyučovaním. Správne odpovede na otázky z štandardizovaného dotazníka:

- otázka č. 1 – správna odpoveď je NESÚHLASÍM a to preto, že keď je myšlienka len nová, neobvyklá, nemusí byť užitočná. Môže byť bláznivá,

- otázka č. 2 – správna odpoveď je SÚHLASÍM – tvorivá myšlienka je tá, ktorá je nová a užitočná,
- otázka č. 3 – správna odpoveď je SÚHLASÍM – každý človek môže byť tvorivým,
- otázka č. 4 – správna odpoveď je SÚHLASÍM – každý človek môže byť každý deň tvorivý aspoň na úrovni vlastnej subjektívnej tvorivosti,
- otázka č. 5 – správna odpoveď je ÁNO – trénovaním, výcvikom sa dá tvorivosť zvyšovať,
- otázka č. 6 – správna odpoveď je NESÚHLASÍM – prirodzene sa tvorivosť uplatňuje aj inde,
- otázka č. 7 – správna odpoveď je NESÚHLASÍM – tvorivosť je aj vtedy, keď je to nové a užitočné len pre mňa, ale je to najnižší stupeň tvorivosti,
- otázka č. 8 – zásadné je tvrdenie, že v každej práci možno uplatniť tvorivosť.

Za každú správnu odpoveď získal učiteľ jeden bod. Výsledky sú uvedené v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Vyhodnotenie štandardizovaného dotazníka 1

	Správne odpovede	
	Učitelia v triedach pre mimoriadne nadaných žiakov (počet učiteľov 6)	Učitelia v triedach s bežným vyučovaním (počet učiteľov 6)
Otázka č. 1	6	4
Otázka č. 2	6	5
Otázka č. 3	6	6
Otázka č. 4	6	5
Otázka č. 5	6	6
Otázka č. 6	6	6
Otázka č. 7	5	4
Otázka č. 8	6	5
CELKOVÝ POČET SPRÁVNÝCH ODPOVEDÍ	47	41
v %	97,92	85,40

Interpretácia

Z tabuľky 4 vyplýva, že počet správnych odpovedí učiteľov v triedach s tradičným vyučovaním je nižší. Na základe tohto je možné vysloviť čiastkový záver, že učitelia v triedach pre mimoriadne nadané deti sú z hľadiska vplyvu rozvoja tvorivosti na nadanie žiakov kvalifikovanejší a pravdepodobne sa vo svojej práci hlbšie zaoberajú rozvojom tvorivosti svojich žiakov. Determinantom nášho tvrdenia sú doterajšie výskumné závery (Laznibatová, 2001, s. 92).

Neštandardizovaný dotazník 2 pre učiteľa:

Znenie neštandardizovaného dotazníka je uvedené v prílohe A 2. Cieľom neštandardizovaného dotazníka bolo zistiť rozdiely v aplikovaní poznatkov, foriem a metód práce medzi učiteľmi a žiakmi. Výsledky sú uvedené v tabuľke 4 a v grafe 1.

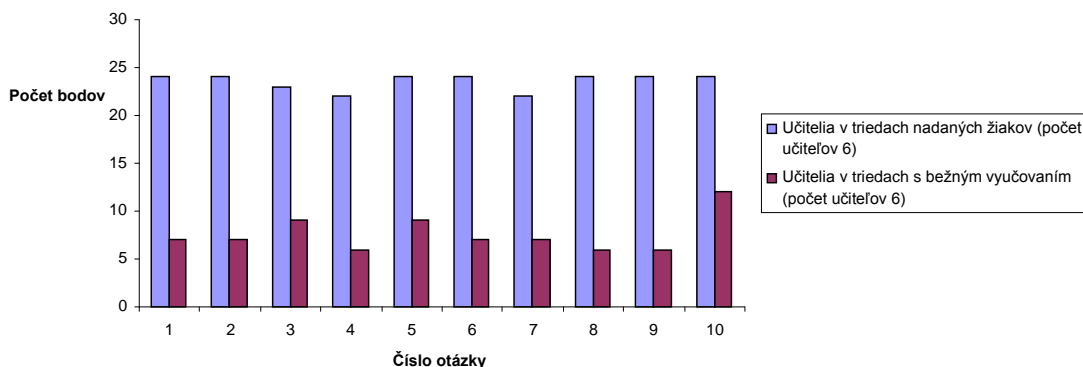
Bodové ohodnotenie otázok v neštandardizovanom dotazníku 2:

- otázka č. 1 a) 1 bod b) 2 body c) 3 body d) 4 body
- otázka č. 2 až č. 10 a) 4 body b) 3 body c) 2 body d) 1 bod

Tabuľka 4 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 2 pre učiteľa

	Počet bodov	
	Učitelia v triedach nadaných žiakov (počet učiteľov 6)	Učitelia v triedach s bežným vyučovaním (počet učiteľov 6)
Otázka č. 1	24	7
Otázka č. 2	24	7
Otázka č. 3	23	9
Otázka č. 4	22	6
Otázka č. 5	24	9
Otázka č. 6	24	7
Otázka č. 7	22	7
Otázka č. 8	24	6
Otázka č. 9	24	6
Otázka č. 10	24	12
SPOLU	235	76
v %	97,9	31,7

Graf 1 Rozdiely v aplikovaní poznatkov, foriem a metód práce

Interpretácia

Z grafu 1 vidieť, že učitelia z tried pre mimoriadne nadaných žiakov používajú vo vyučovacom procese tvorivejšie formy a metódy práce ako učitelia v triedach s bežným vyučovaním. Rozdiely v počte bodov sú výrazné. Učiteľ v triedach s bežným vyučovaním nepoužíva pri svojej práci počítač, internet, ani nezaraďuje zmeny pracovných činností podľa potrieb a situácií v triede. Myslíme si, že uvedené vyplýva zo známych faktov: z rozdielnej štruktúry vyučovacej hodiny., väčším počtom žiakov v triede, skladbou žiakov, rozdielnou úrovňou rozumových schopností, stereotypom, nízkou motiváciou. Učitelia v triedach mimoriadne nadaných žiakov pracujú na základe povzbudzovania žiakov, zadávajú im divergentné úlohy; naopak v triede s tradičným vyučovaním učitelia využívajú tradičné metódy, ako výklad učiva, neumožňujú žiakom voľnosť na vlastnú tvorivosť a samoštúdium, nemajú možnosti a chuť dostatočne motivovať žiakov k tvorivosti a jej rozvíjaniu. Na základe prezentovaných záverov odporúčame zektívniť rozvíjanie tvorivosti v škole v triedach s tradičným vyučovaním.

Neštandardizovaný dotazník 3 pre žiaka

Znenie neštandardizovaného dotazníka je uvedené v prílohe A 3. Cieľom neštandardizovaného dotazníka bolo zistiť, aké rozdiely sú medzi žiakmi v triede pre mimoriadne nadané deti a žiakmi v triede s bežným vyučovaním v používaní pomôcok pri príprave na vyučovanie a vo vyučovacom procese a aké preferujú úlohy.

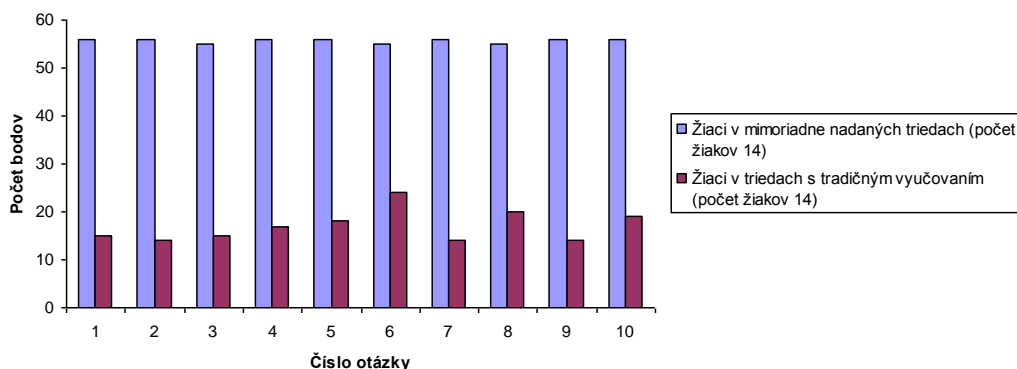
Bodové ohodnotenie otázok v neštandardizovanom dotazníku 3:

- otázka č. 1 a) 4 body b) 3 body c) 2 body d) 1 bod
- otázka č. 2 a) 1 bod b) 2 body c) 3 body d) 4 body
- otázka č. 3,4,5 a) 4 body b) 3 body c) 2 body d) 1 bod
- otázka č. 6,7 a) 1 bod b) 2 body c) 3 body d) 4 body
- otázka č. 8,9,10 a) 4 body b) 3 body c) 2 body d) 1 bod

Tabuľka 5 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 3 pre žiaka

	Počet bodov	
	Žiaci v mimoriadne nadaných triedach (počet žiakov 14)	Žiaci v triedach s tradičným vyučovaním (počet žiakov 14)
Otázka č. 1	56	15
Otázka č. 2	56	14
Otázka č. 3	55	15
Otázka č. 4	56	17
Otázka č. 5	56	18
Otázka č. 6	55	24
Otázka č. 7	56	14
Otázka č. 8	55	20
Otázka č. 9	56	14
Otázka č. 10	56	19
SPOLU	557	170
v %	99,46	30,36

Graf 2 Rozdiely medzi žiakmi v používaní pomôcok a v preferovaní úloh

Interpretácia

Z grafu 2 vidieť výrazný rozdiel medzi odpoveďami žiaka v triede s bežným vyučovaním a žiaka v triede mimoriadne nadaných detí. Z odpovedí na otázky vidieť, že žiaci v triede mimoriadne nadaných využívajú pri samoštúdiu odbornú literatúru, encyklopédie, vyberajú si vlastný postup riešenia a úlohy väčšej obtiažnosti.

Neštandardizovaný dotazník 4 pre žiaka

Znenie neštandardizovaného dotazníka je uvedené v prílohe A 4. Cieľom neštandardizovaného dotazníka bolo zistiť vzťah žiaka k učiteľom, k spolužiakom a k využívaniu voľného času.

Bodové ohodnotenie otázok v neštandardizovanom dotazníku 4:

- otázka č. 1 - 9 a) 3 body b) 2 body c) 1 body
- otázka č. 10 - 11 trávenie voľného času:

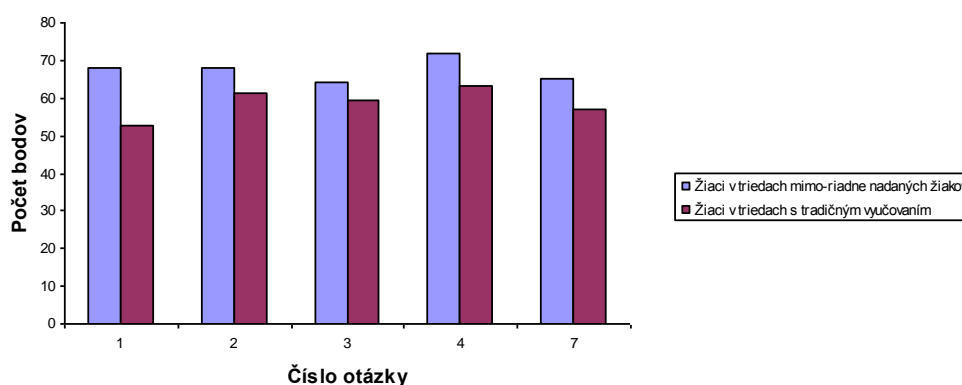
Tabuľka 6 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 4 pre žiaka

	Žiaci v triedach mimo- riadne nadaných (počet žiakov 24)				Žiaci v triedach s bežným vyučovaním (počet žiakov 48)				
	a	b	c	spolu	a	b	c	spolu	Spolu 1/2
Počet bodov	3	2	1		3	2	1	spolu	Spolu 1/2
Otázka č.1	20	4	0	24	23	11	14	48	24
Počet bodov	60	8	0	68	69	22	14	105	52,5
Otázka č. 2	20	4	0	24	30	15	3	48	24
Počet bodov	60	8	0	68	90	30	3	123	61,5
Otázka č. 3	16	8	0	24	26	19	3	48	24
Počet bodov	48	16	0	64	78	38	3	119	59,5
Otázka č. 4	24	0	0	24	30	18	0	48	24
Počet bodov	72	0	0	72	90	36	0	126	63
Otázka č. 5	7	14	3	24	33	12	3	48	24
Počet bodov	21	28	3	52	99	24	3	126	63
Otázka č. 6	8	11	5	24	33	10	5	48	24
Počet bodov	24	22	5	51	99	20	5	124	62
Otázka č. 7	18	5	1	24	25	16	7	48	24
Počet bodov	54	10	1	65	75	32	7	114	57
Otázka č. 8	21	3	0	24	20	10	18	48	24
Počet bodov	63	6	0	69	60	20	18	98	49
Otázka č. 9	24	0	0	24	24	17	7	48	24
Počet bodov	72	0	0	72	72	34	7	113	56,5
	a	b	c		a	b	c		0
Spolu počet bodov	474	98	9	581	732	256	60	1048	524

Tabuľka 7 Vzťah žiaka k učiteľovi

Otázka č.	Žiaci v triedach mimoriadne nadaných žiakov	Žiaci v triedach s bežným vyučovaním
	Počet bodov spolu	Počet bodov spolu
1	68	52,5
2	68	61,5
3	64	59,5
4	72	63
7	65	57
Spolu počet bodov	337	293,5

Graf 3 Vzťah žiaka k učiteľovi

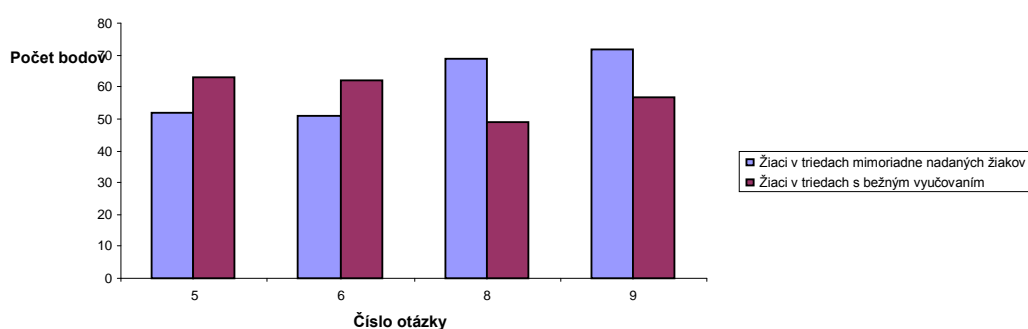
Interpretácia

Z grafu 3 vyplýva, že nie sú výraznejšie rozdiely vo vzťahu žiaka k učiteľovi v triede mimoriadne nadaných žiakov a vzťahu k učiteľovi v triede s bežným vyučovaním. Výraznejší rozdiel je v otázke č. 1, 4 a 7.

Tabuľka 8 Vzťah žiaka ku spolužiakom

Otázka č.	Žiaci v triedach mimoriadne nadaných	Žiaci v triedach s bežným vyučovaním
5	52	63
6	51	62
8	69	49
9	72	56,5
Spolu počet bodov	244	230,5

Graf 4 Vzťah žiaka ku spolužiakom

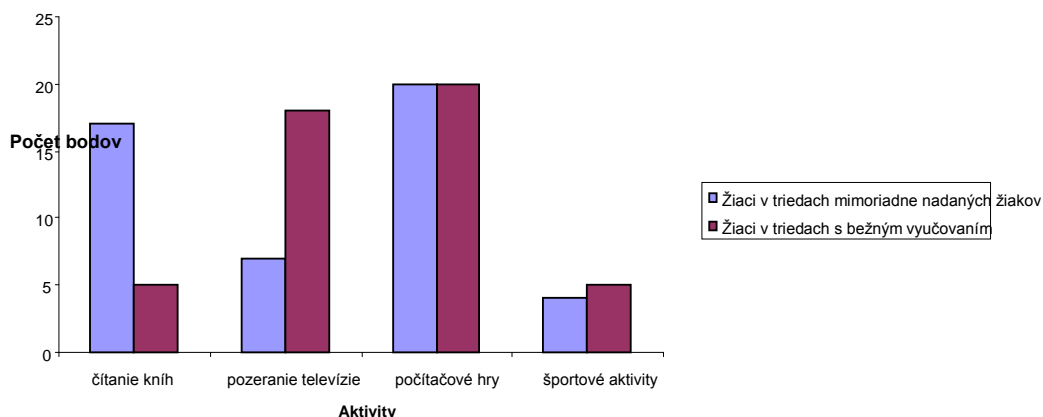
Interpretácia

Z grafu 4 vidieť výrazný rozdiel v otázke č. 5 a 6 v prospech žiakov v triede s tradičným vyučovaním a otázke č. 8 a 9 v prospech žiakov v triede mimoriadne nadaných. Z toho vyplýva, že žiaci v triedach mimoriadne nadaných uprednostňujú kamarátstvo jedného alebo dvoch kamarátov, chcú byť a považujú sa za vodcovské typy.

Tabuľka 9 Voľnočasové aktivity (otázka č. 10)

	Žiaci v triedach mimoriadne nadaných žiakov	Žiaci v triedach s bežným vyučovaním	
Počet žiakov	24	48	24
čítanie kníh	17	10	5
pozerať televízie	7	36	18
počítačové hry	20	40	20
športové aktivity	4	10	5
Spolu počet bodov	72	96	48

Graf 5 Voľnočasové aktivity

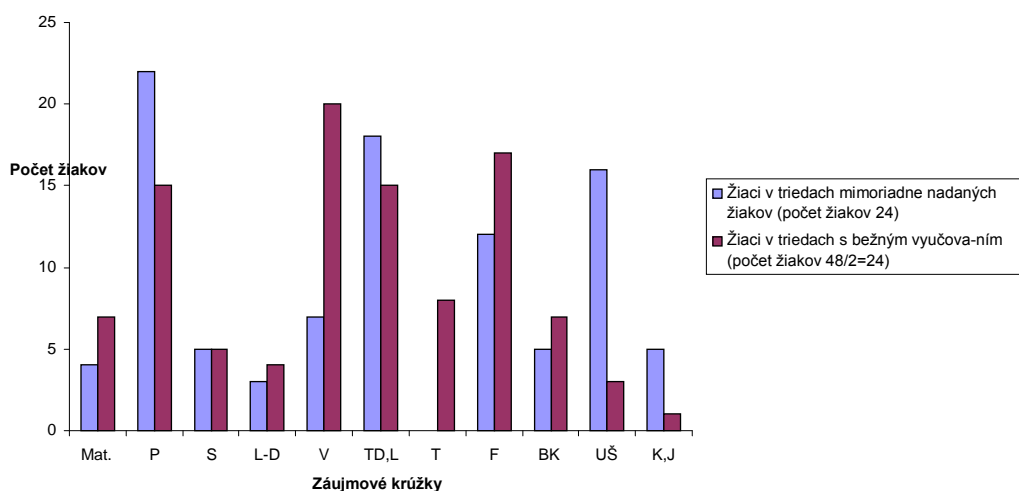
Interpretácia

Z grafu 5 vyplýva, že žiaci v mimoriadne nadaných triedach dávajú prednosť čítaniu kníh pred pozeraním televízie ako je to u žiakov v triedach s bežným vyučovaním. Počítačové hry a športová aktivita sú vyrovnané.

Tabuľka 10 Kategorizácia krúžkovej činnosti podľa zamerania záujmov žiakov (otázka č. 11)

Krúžková činnosť podľa zamerania záujmov žiaka	Žiaci v triedach mimoriadne nadaných žiakov (počet žiakov 24)	Žiaci v triedach s bežným vyučovaním (počet žiakov 48/2=24)
Mat. - matematický	4	7
P - počítačový	22	15
S - strelecký	5	5
L-D - literárno-dramatický	3	4
V - výtvarný	7	20
TD,L - tvorivé dielne, lego krúžok	18	15
T - tanečný	0	8
F - futbalový	12	17
BK - basketbalový krúžok	5	7
UŠ - umelecké školy	16	3
K,J - karate, judo	5	1

Graf 6 Kategorizácia krúžkovej činnosti podľa zamerania záujmov žiakov

Interpretácia

Z grafu 6 vyplýva, že najväčší záujem žiakov je o počítačový krúžok, tvorivé dielne, lego krúžok. Minimálne zastúpenie majú literárno-dramatický, tanečný. Pomerne vysoké zastúpenie majú základné umelecké školy v prospech nadaných detí. V krúžkovej činnosti sa nepredpokladá individuálna činnosť, skôr kolektívna. Rozdiel vidíme najmä u nadaných detí, kde rodičia aj deti uprednostňujú činnosť oddeleného charakteru, pretože majú nižšiu potrebu sociálnych kontaktov a vzťahov s ostatnými.

9.3.1 Úlohy riešené žiakmi

Ak chceme rozvíjať tvorivosť, musíme si všimnúť 3 podstatné kľúčové charakteristiky tvorivého myslenia, ktorými sú:

1. originalita
2. fluencia
3. flexibilita (Zelina, 1997, s.84).

Vo výskume sme sa zamerali na overenie tvorivosti žiakov pre mimoriadne nadané deti a žiakov v triede s bežným vyučovaním. Boli vytvorené nasledovné 3 úlohy (na zisťovanie originality, fluencie a flexibility žiakov), ktoré boli administrované žiakom pre mimoriadne nadané deti a žiakom v triede s bežným vyučovaním.

Úloha 1 - úloha na zisťovanie originality žiakov

Žiaci mali dokresliť obrázky (uvedené v prílohe obrázky B1 až B7) a pomenovať ich. Jednotlivé obrázky boli vyhodnotené podľa počtu žiakov, ktorí slovo vytvorili. Tabuľky B.1-B.7 k úlohe 1 sa nachádzajú v prílohe B. Odpovede sa hodnotili nasledovne: Najvyšší počet bodov 196 (14 žiakov x 14 odpovedí), ak sa vyskytla odpoveď viackrát, tak vždy o jeden bod menej.

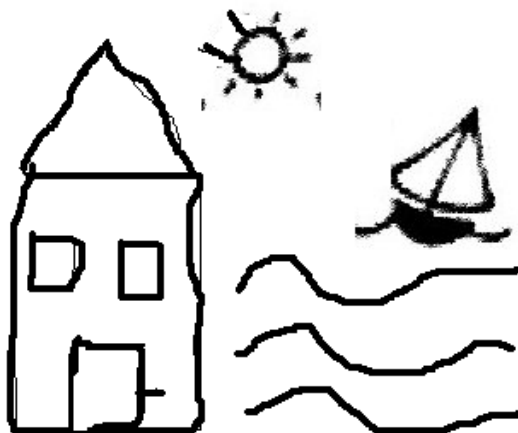
Tabuľka 11 Porovnanie dosiahnutých výsledkov v úlohe 1 – dokresľovanie obrázkov a ich pomenovanie

Číslo tabuľky	Počet získaných bodov v triede mimoriadne nadaných žiakov	Počet získaných bodov v triede s tradičným vyučovaním
Obrázok B.1 pozri tabuľku B 1	181 bodov	90 bodov
Obrázok B.2 pozri tabuľku B 2	166 bodov	76 bodov
Obrázok B.3 pozri tabuľku B 3	166 bodov	31 bodov
Obrázok B.4 pozri tabuľku B 4	136 bodov	46 bodov
Obrázok B.5 pozri tabuľku B 5	163 bodov	76 bodov
Obrázok B 6 pozri tabuľku B 6	121 bodov	106 bodov
Obrázok B.7 pozri tabuľku B 7	181 bodov	46 bodov
Body spolu	1114 bodov	471 bodov

Interpretácia

Z tabuľky 11 vyplýva, že originalita je vyššia v triede pre nadaných žiakov v počte bodov 1114 (aritmetický priemer na žiaka 79,57) ako v triede žiakov s bežným vyučovaním, ktorí získali len 471 bodov (aritmetický priemer na žiaka 33,64).

Úloha 2 - úloha na zisťovanie fluencie žiakov.

Obrázok 2 Úloha na zisťovanie fluencie žiakov

Žiaci k obrázku 3 mali napísať čo najviac slovies súvisiacich s obrázkom za tri minúty.

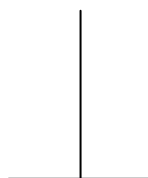
Tabuľka 12 Výsledky zisťovania fluencie v úlohe 2 – tvorba slovies podľa obrázku

Trieda mimo-riadne nadaných žiakov	Číslo žiaka	10	5	8	14	6	13	1	7	3	12	11	4	9	2
	Počet slov	45	28	24	19	18	17	16	16	15	15	14	11	11	9
Trieda žiakov s bežným vyučovaním	Číslo žiaka	10	2	6	12	4	5	7	9	11	13	8	1	3	14
	Počet slov	6	5	5	5	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3
Trieda mimoriadne nadaných žiakov															
Počet slov spolu		258													
Trieda žiakov s tradičným vyučovaním															
Počet slov spolu		57													

Interpretácia

Žiaci v tabuľke 12 sú zoradení podľa počtu vytvorených slov klesajúcej postupnosti. Z tabuľky 12 vyplýva, že fluencia je vyššia v triede pre nadaných žiakov v počte slov 258 ako v triede žiakov s bežným vyučovaním, ktorí napísali len 57 slov. Aritmetický priemer pre nadaného žiaka je 18 slov a u žiaka v triede s tradičným vyučovaním sú 4 slová.

Úloha 3 - úloha na zisťovanie flexibility žiakov.

Obrázok 3 Úloha na zisťovanie flexibility

Žiaci mali napísať čo najviac slov k obrázku a spôsob využitia predmetu na obrázku 4.

Tabuľka 13 Výsledky zisťovania flexibility v úlohe 3

Trieda mimoriadne nadaných žiakov	Číslo žiaka	4	9	3	10	1	5	6	2	7	8	14	13	11	12
	Počet spôsobov využitia	12	12	10	9	7	6	6	5	5	5	4	3	2	2
Trieda žiakov s tradičným vyučovaním	Číslo žiaka	1	3	11	4	5	6	10	13	2	7	8	9	12	14
	Počet spôsobov využitia	4	4	4	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Trieda mimoriadne nadaných žiakov															
Počet slov spolu									88						
Trieda žiakov s tradičným vyučovaním															
Počet slov spolu									39						

Interpretácia

Ako vidieť z tabuľky 13, najväčší počet spôsobov využitia predmetu z obrázka 2 vytvorili dvaja žiaci v triede mimoriadne nadaných. Celkový počet slov je výraznejší u mimoriadne nadaných žiakov.

Tabuľka 14 Porovnanie tabuliek C.1 a C.2, ktoré sú uvedené v prílohe C.

počet získaných bodov v triede mimoriadne nadaných žiakov	počet získaných bodov v triede žiakov s tradičným vyučovaním
915 bodov	39 bodov

Interpretácia

Z tabuľky 14 vyplýva, že originalita je vyššia v triede pre nadaných žiakov v počte získaných bodov 915 ako v triede žiakov s bežným vyučovaním, ktorí získali len 39 bodov.

ZÁVER

*„Povedz mi a ja zabudnem,
ukáž mi a ja si zapamätám,
dovoľ mi to urobiť
a ja to pochopím.“*
/KONFUCIUS/

Diplomová práca bola zameraná na priblíženie problematiky nadaných detí. Na základe údajov z literatúry ako aj na základe našich poznatkov možno konštatovať, že nadaní majú veľkú životnú energiu a silu, silnú osobnosť, originalitu myslenia, veľkú zvedavosť, sebavedomie. Pritom sú uzavretí, kritickí, menej prístupní a celkovo menej prispôsobiví. Často ich okolie vníma tak, že sú iní ako priemerné deti, vždy všetko vedia, sú hyperaktívni až agresívni, vždy musia mať pravdu, sú nedisciplinovaní.

V teoretickej časti sme si v prvej časti priblížili význam inteligencie, tvorivosti, nadania ako takého.

Človek je potrebný tu a teraz, ale musí aj predvídať a tvoriť budúcnosť. Musí riešiť veľké, globálne problémy ľudstva, akými sú napríklad otázky mieru, výživy ľudí, znečisťovania prostredia. Na toto všetko musí byť dobre pripravený. Preto by si mal uvedomiť, ako veľmi záleží na tom, čo robí pre svoj rozvoj, zdokonalenie, čo robí pre ľudí okolo seba, pre spoločnosť. Je zrejmé, že tvorivý človek nemá „ľahký“ život, je to ustavičný boj, pochybnosti, hľadanie, pýtanie sa a odpovedanie, ale kdesi v tomto dialektickom pohybe je zmysel ľudského života. Ani nie tak v dĺžke života, ale v jeho kvalite. A preto, nazdávame sa, tento boj sa oplatí. Učitelia, rodičia, vychovávateľia, naša spoločnosť musia vychovať mladých ľudí tak, aby boli tvoriví, aby posunuli ľudské poznanie, dobro a krásu do dimenzií novej spoločnosti, ktorá svojou podstatou vytvorila a vytvára predpoklady na realizáciu týchto hodnôt.

V druhej časti sme pojednávali o metódach práce s nadanými deťmi, o socializácií.

Cieľom práce bolo zistiť, ako nadanie ovplyvňuje tvorivosť, či existuje vyššia úroveň tvorivosti u nadaných žiakov ako u žiakov v triedach s tradičným vyučovaním a reagovať na svet v súlade s vlastnými schopnosťami a paralelne vplyv učiteľa na rozvoj tvorivosti žiaka.

Práca pozostáva z teoretickej a praktickej časti. Na základe analýzy výsledkov výskumu prezentujeme nasledovné zistenie: potvrdila sa hypotéza 1, že nadaní žiaci sú tvorivejší, majú väčšiu túžbu po vzdelaní. Prežívajú diferencovanejšie a obsiahlejšie ako žiaci menej tvoriví, sú nezávislejší v úsudku, v sebauvedomení, dominantnejší a bránia sa potlačovaniu a obmedzovaniu. Ich myslenie je naplnené fantáziou, je flexibilné a originálne. Pri samoštúdiu využívajú encyklopédie, náučné slovníky, mediálne prístroje; riešia viac úloh divergentného charakteru, v ktorých v plnej miere uplatňujú svoje tvorivé myslenie a nemajú obavu z nesprávneho riešenia. Žiaci v triede s tradičným vyučovaním sa uspokojia väčšinou s preberaným učivom, mediálnu techniku, najmä počítače využívajú na rôzne hry, nejde im o obohatenie vedomostí a tvorivosti. Pri rozvíjaní tvorivosti treba ustavične požadovať od žiakov, aby na daný problém, otázku, úlohu vyprodukovali čo najviac nápadov, nápadov čo najrozmanitejších a čo najoriginálnejších. Záverom možno povedať, že tvoriví sú všetci žiaci, len miera ich tvorivosti je rôzna. Potvrdila sa hypotéza 2, že čím je učiteľ tvorivejší, tým lepšie môže rozvíjať tvorivé aktivity žiakov. Učiteľ v triede s tradičným vyučovaním by mal žiakov stimulovať k tomu, aby žiaci svoje nápady a myšlienky dopracovali do realizovateľných a praktických podôb. Aby tvorba nebola len hrou myšlienok, ale aby sa myšlienky premenili na činy. Triedy s tradičným vyučovaním sú však stále zamerané skôr na memorovanie, na výklad učiva učiteľom, na riešenie konvergentných úloh. Rozvoj tvorivého myslenia stojí niekde v úzadí a deti prestávajú myslieť tvorivo a pracovať so svojimi tvorivými schopnosťami. Na dosiahnutie vysokej tvorivej úrovne sú potrebné dlhé roky tréningu a skúsenosti. Je potrebné, aby učiteľ žiakov viac motivoval, čo však vyžaduje zlepšiť vedomosti učiteľov o problematike tvorivosti a problematiku tvorivosti zaradiť do prípravy budúcich učiteľov. Potvrdila sa aj 3. hypotéza, že rozdiely v emocionálnej, sociálnej a osobnostnej úrovni sú v prospech žiakov

v triedach s tradičným vyučovaním. Analýzou výsledkov sa ukázalo, že sú tu atypické väzby, sociálne vzťahy oproti vzťahom v triedach s tradičným vyučovaním. V triedach nadaných detí je prakticky každý sám sebe vodcom, kým v triedach s tradičným vyučovaním sú detí vedené jedným alebo dvoma vodcami. V triedach nadaných detí je nižšia potreba sociálnych kontaktov a sociálnych vzťahov. Ťažiskom problémových situácií je predovšetkým skutočnosť, že intelektový vývin predbieha telesnú a sociálnu zrelosť.

Odlišnosti školskej socializácie, ktorá prebieha v špecifických podmienkach, v skupine intelektovo- homogénnej oproti skupine intelektovo – heterogénnej je potrebné hľadať najmä v snahe eliminovať „konflikt“ vo vývoji detí a maximálne prispôbienie prostredia zvláštnostiam detí s intelektovým nadaním. Intenzívny záujem o určitú činnosť učiteľa a dospelí rešpektujú. Treba veriť, že ich odlišnosti sa nevyhrotia „až vyjdú do sveta“, v ktorom sa automaticky nestretnú s plne rešpektujúcim prostredím a budú sa s ním musieť naučiť vyrovnávať.

Detstvo v súčasnosti veľmi ovplyvňuje technický pokrok. V oblasti informatiky a počítačov sú deti skutočne omnoho schopnejšie v určitej oblasti ľudskej činnosti ako to bolo predtým. Tým je však významne zasiahnuté ich prežívanie detstva. Nemôžeme dieťa od dnešného technickými prostriedkami stimulovaného spôsobu života izolovať. Dochádza však k izolácii dospelého od života dieťaťa tým, že dospelý nepozná jeho svet počítačových hier a ani im vo veľkej väčšine podstatne nerozumie. Preto dospelí sa majú dieťaťu priblížiť a pochopiť jeho svet aspoň čiastočne, pretože oni prežívali svet iným spôsobom. Musíme sa naučiť analyzovať detský pohľad na svet a pochopiť ho, aby sme dokázali riešiť problémy správania a jednaní detí.

Rozpoznať nadanie už v detstve je dôležité preto, aby sme mohli učiť a vychovávať nadané deti smerom k upevňovaniu a rozvíjaniu ich nadania - čo je v konečnom dôsledku na prospech celej spoločnosti. Ako ich správne viesť, podporovať, rozvíjať - je ešte stále predmetom skúmania a získavania skúseností.

Tvorivá práca je láska, ktorú robíme viditeľnou! (Zelina, Zelinová 1990).

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BRHELOVÁ, V. 2001. Diagnostikovanie a rozvíjanie talentu žiaka v domove mládeže. In: Vychovávateľ, roč.45, 2001, č. 10, s. 31-32.
- BROCKERT, S. – BRAUNOVÁ, G. 1997. Testy emocionálnej inteligencie. Bratislava : Ikar, a.s , 1997. 126 s. ISBN 80-7118-390-3.
- CAMPBELL, J.R. 2001. Jak rozvíjet nadání vašich dětí. Praha: Portál,2001. 172 s. ISBN 80-7178-516-4.
- DANIEL, J. et al. 2000. Základy všeobecnej psychológie. Nitra: Bedagogická fakulta, 2000. 235 s. ISBN 80-8050-375-3.
- DOHNÁNYIOVÁ, M. 2000. Charakteristiky fyzického vývinu nadaných detí. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč.35, 2000, č. 3, s. 242-254.
- DOČKAL, V. 2005. Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. Praha: Lidové noviny, 2005. 245 s. ISBN 80-7106-840-3.
- DOČKAL, V. 2005. Záverečné hodnotenie pokusného overovania výchovy a vzdelávania nadaných detí v základnej škole. Bratislava: VÚDPaP, 2005.10 s.
- DOČKAL, V. 2004. Deti so špeciálnymi edukačnými potrebami: minority vo výchovno – vzdelávacom procese. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč.39, 2004, č. 2-3, s. 140-149.
- FERJENČÍK, J. 2000. Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha: Portál, 2000. 255 s. ISBN 80-7178-367-6.

- FOŘTÍK, V. – FOŘTÍKOVÁ, J. 2007. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha: Portál, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.
- FULOPOVÁ, E. – ŠIŠOLÁKOVÁ, I. 2000. Názory pedagogov na segregáciu mimoriadne nadaných detí. In: Pedagogické spektrum, roč. 9, 2000, č. 3/4, s. 55-64.
- GIDDENS, A. 1999. Sociologie. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HATÁR, C. 2003. Výchova a socializácia – elementárne pojmy sociálnej pedagogiky. In: Vychovávateľ, roč.49, 2003, č. 4, s. 14-15.
- HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I. 2004. Sociálna pedagogika. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2004. 280 s. ISBN 80-8083-028-2.
- CHUDÝ, Š. – SVOBODA, I. 2005. Alternatívny prístup k riešeniu výchovných problémov. In: Vychovávateľ, roč. 51, 2005, č. 8, s. 27.
- JURÁŠKOVÁ, J. 2003. Základy pedagogiky nadaných. Pezinok: Formát, 2003. 51 s. ISBN 80-89005-11-X.
- KAČANI, V. – VIŠŇOVSKÝ, L. 2005. Psychológia a pedagogika pomáhajú škole. Bratislava: IRIS, 2005. 198s. ISBN 80-89018-85-8.
- KLINDOVÁ, L. – SINGULE, F. – ŠTEFANOVIČ, J. 1965. Psychológia pre pedagogické školy pre vzdelávanie učiteliek materských škôl. Bratislava : SNP, 1965. 222 s.
- KOCOVÁ, N. 2009. Komunikácia – základ sociálnej interakcie. In: Vychovávateľ, roč.57, 2009, č. 10, s. 32 -33.

- KOCOVARÁ, N. 2009. Vzťahy v rodine a ich vplyv na budúce vzťahy ich detí. In: Vychovávateľ, roč.57, 2009, č. 8, s. 28-29.
- KOVÁČ, T. 2001. Nadanie, hendikep a zvládanie - rozdiely, či súvislosti. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč.36, 2001, č. 1, s. 50-57.
- KUBEKOVÁ, E. 1995. Formovanie prosociálneho správania u detí. In: Vychovávateľ, roč. 49, 1995, č. 7-8, s. 5-7.
- LANDAU, E. 2007. Odvaha k nadání. Praha: Akropolis, 2007. 162 s. ISBN 978- 80-86903-48-4.
- LAZNIBATOVÁ, J. 2001. Nadané dieťa, jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: IRIS, 2001, 394 s. ISBN 80-88778-32-8.
- LAZNIBATOVÁ, J. 1997. Faktory rodinného prostredia a vývin nadaných detí v rannom veku. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč.32, 1997, č. 4, s. 323-334.
- LAZNIBATOVÁ, J. 1993. Ako nezabiť talenty. In: Učiteľské noviny, roč.43, 1993, č. 12, s. 7.
- LAZNIBATOVÁ, J. – MAČIŠÁKOVÁ, V. 2000. Osobnostné, sociálne a emocionálne charakteristiky vývinu intelektovo nadaných detí. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč.35, 2000, č. 4, s. 304-322.
- MUSIL, M. 1985. Cesty k nadaniu. Bratislava: Smena, 1985. 194 s.
- MUSIL, M. 1989. Talenty cez palubu. Bratislava: Smena, 1989. 251 s.
- NOVOTNÁ, L. 2004. Ako vzdelávať nadaných. In: Učiteľské noviny, roč.54, 2004, č. 8, s. 10.

- NOVOTNÁ, A. 2003. Význam rituálov a sociálnych vzťahov v socializácii dieťaťa. In: Vychovávateľ, roč.48, 2003, č. 6, s. 10-11.
- OSTATNÍKOVÁ, D., - LAZNIBATOVÁ, J., - JURÁŠKOVÁ, J. 2003. Spoznajte nadané dieťa. Bratislava: Asklepios, 2003.
- POLONSKÝ, D. 2000. Úvod do sociologického výskumu. Topoľčany: Prima print, 2000. 200 s. ISBN 80-968110-2-9.
- PORUBSKÁ, D. 1998. Alternatívne prístupy v starostlivosti o nadané deti. In: Učiteľské noviny, roč.48, 1998, č. 25, s. 3.
- SALBOT, V. - KAČANI, V. - VIŠŇOVSKÝ, L. 2005. Psychológia a pedagogika pomáhajú škole. Bratislava: IRIS, 2005. 198 s. ISBN 80-89018-85-8.
- SOPÓCI, J., - BÚZIK, B. 1995. Základy sociológie. Bratislava: SPN, 1995. 124 s. ISBN 80-08-00042-2.
- ŠTÚR, I. 2001. Nadanie ako problém. In: Rodina a škola, roč.49,2001,č.8,s.11
- TUREK, I. 2001. Tvorivé riešenie problémov. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2011. 64 s. ISBN 80-8041-390-0.
- ZELINA, M. 1999. Výchova nadaných detí. In: Rodina a škola, roč.47, 1999, č.9, s. 7.
- ZELINA, M. 1997. Ako sa stať tvorivým. Šamorín: Fontána, 1997. 185 s. ISBN 80-85701-09-X.
- ZELINA, M. 1994. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti. Bratislava: Iris, 1994. 162 s. ISBN 80-967013-4-7.

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Cyklus spoločenskej kontroly v edukačnom a socializačnom procese.....	38
Obrázok 2 Úloha na zisťovanie fluencie žiakov	60
Obrázok 3 Úloha na zisťovanie flexibility	61

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Rozličné chápanie pojmov nadanie a talent.....	20
Tabuľka 2 Rozdiely medzi bystrým a nadaným dieťaťom	28
Tabuľka 3 Vyhodnotenie štandardizovaného dotazníka 1	48
Tabuľka 4 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 2 pre učiteľa	50
Tabuľka 5 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 3 pre žiaka.....	52
Tabuľka 6 Vyhodnotenie neštandardizovaného dotazníka 4 pre žiaka.....	54
Tabuľka 7 Vzťah žiaka k učiteľovi	55
Tabuľka 8 Vzťah žiaka ku spolužiakom	56
Tabuľka 9 Voľnočasové aktivity.....	56
Tabuľka 10 Kategorizácia krúžkovej činnosti podľa zamerania záujmov žiakov	57
Tabuľka 11 Porovnanie dosiahnutých výsledkov v úlohe 1.....	59
Tabuľka 12 Výsledky zisťovania fluencie v úlohe 2	60
Tabuľka 13 Výsledky zisťovania flexibility v úlohe 3.....	61
Tabuľka 14 Porovnanie tabuliek C.1 a C.2, ktoré sú uvedené v prílohe C	62

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Rozdiely v aplikovaní poznatkov, foriem a metód práce.....	51
Graf 2 Rozdiely medzi žiakmi v používaní pomôcok a v preferovaní úloh.....	53
Graf 3 Vzťah žiaka k učiteľovi.....	55
Graf 4 Vzťah žiaka ku spolužiakom.....	56
Graf 5 Voľnočasové aktivity	57
Graf 6 Kategorizácia krúžkovej činnosti podľa zamerania záujmov žiakov....	58

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A Dotazníky	I
Príloha B Obrázky a tabuľky	II
Príloha C Zisťovanie originality k úlohe 3	III
Príloha D Fotografie	IV

Príloha A Dotazníky

Príloha A.2 Neštandardizovaný dotazník pre učiteľa.

Tento neštandardizovaný dotazník zisťuje aké poznatky, formy a metódy práce využívate vo vyučovacom procese. Na škále zakrúžkujte vždy len jednu odpoveď, ktorú využívate najviac. Prosím vás nevynechajte ani jednu otázku. Dotazník je anonymný.

1. Pri získavaní nových poznatkov žiakov uprednostňujete výklad učiteľa
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
2. Pri získavaní nových poznatkov žiakov využívate formu skupinovej práce
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
3. Pri získavaní nových poznatkov žiakov využívate formu práce s odbornou literatúrou a encyklopédiami
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
4. Pri získavaní nových poznatkov žiakov využívate formu práce žiakov s počítačom a internetom
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
5. Pripravujete si vlastné didaktické pomôcky
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
6. Počas vyučovania meníte organizáciu práce žiakov
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
7. Zaraďujete do vyučovania zmeny pracovných činností
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
8. Ste ochotný prijímať žiacke názory, aj keď sa s nimi nestotožňujete
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
9. Dávate na vyučovacej hodine možnosť výberu riešenia úloh žiakov
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
10. Zaujímate sa o alternatívne prvky vyučovania
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec

Ďakujem za vyplnenie dotazníka

Príloha A.3 Neštandardizovaný dotazník pre žiaka.

Tento neštandardizovaný dotazník zisťuje aké máš rád úlohy a aké pomôcky (zdroje) používaš pri ich riešení. Na škále zakrúžkuj vždy len jednu odpoveď, ktorú využívaš najviac. Prosím nevynechaj ani jednu otázku. Dotazník je anonymný.

1. Pri riešení úloh si vyberáš vlastný postup riešenia
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
2. Úlohy riešiš podľa návrhu učiteľa
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
3. Pri riešení úloh si pomáhaš počítačovým médiami
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
4. máš rád úlohy, pri ktorých musíš logicky uvažovať, viac rozmýšľať
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
5. Riešiš rád hlavolamy
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
6. Pri domácej príprave ti pomáhajú rodičia
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
7. Tvoja domáca príprava spočíva len v riešení úloh zadaných učiteľkou
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
8. Pripravuješ aj dobrovoľné aktivity
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
9. Rád pracuješ na projektových prácach
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec
10. Rád si vyberáš úlohy podľa vlastného záujmu, obtiažnosti
a/ vždy b/ často c/ niekedy d/ vôbec

Ďakujem za vyplnenie dotazníka

Príloha A. 4 Neštandardizovaný dotazník pre žiaka.

Tento neštandardizovaný dotazník zisťuje vzájomný vzťah žiaka k učiteľovi, k spolužiakom, k škole a tráveniu voľného času. Môžeš zakrúžkovať aj viac odpovedí. Prosím nevynechaj ani jednu otázku. Dotazník je anonymný.

1. Je spokojný učiteľ s tvojou prácou
a/ vždy b/ niekedy d/ vôbec
2. Máš rád svojho učiteľa
a/ áno b/ niekedy c/ nie
3. Má rád učiteľ Teba
a/ áno b/ neviem c/ nie
4. Ktoré z týchto vlastností si ceníš na učiteľovi
a/ kamarátsky
b/ náročnosť, ale spravodlivosť
c/ autoritatívny, prísny
5. Máš rád spolužiakov
a/ áno viacerých b/ áno jedného, dvoch c/ nie
6. Majú radi Teba
a/ áno viacerí b/ áno jeden, dvaja c/ nie
7. Chodíš rád do školy
a/ áno b/ niekedy c/ nie
8. Myslíš si, že Ťa považujú v triede za vodcu
a/ áno b/ neviem c/ nie
9. Chcel by si byť vodcom triedy
a/ áno b/ neviem c/ nie
10. Uprednostňuješ vo svojom voľnom čase
a/ čítanie kníh b/ pozeranie televízie
c/ počítačové hry d/ športové aktivity

11. Aké krúžky navštevuješ vo voľnom čase

a/prírodovedné, aké.....

b/športové, aké.....

c/umelecké, aké.....

d/ žiadne

Ďakujem za vyplnenie dotazníka

Príloha B Obrázky a tabuľky

Obrázky k úlohe 1

Dokresli obrázky a pomeňuj ich

Obrázok B.1

Obrázok B.2

Obrázok B.3

Obrázok B.4

Obrázok B.5

Obrázok B.6

Obrázok B.7

Tabuľka B.1 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 1)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
rastlinka v črepníku	1	14	vodník	5	10
kačka	1	14	hlava	2	13
tučniak	2	13	strašidlo	3	11
kliešť	1	14	svietnik	1	14
medúza	1	14	panák	1	14
divný klobúk	1	14	svetlo	1	14
vtáčik	1	14	ponorka	1	14
duch	1	14			
lienka	1	14			
spona do vlasov	1	14			
mušľa	1	14			
dievča	1	14			
váza	1	14			
body spolu		181			90

Tabuľka B.2 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 2)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
ulita	1	14	ulita	8	7
sloní nos	1	14	svietnik	2	13
slimák	1	14	mušľa	1	14
roh	2	13	dievča	1	14
trúba	2	13	vešiak	1	14
dáždnik	1	14	ježibaba	1	14
blatník z veterána	1	14			
dychový nástroj	1	14			
vchod do jaskyne	1	14			
potrubie	1	14			
deka	1	14			
rybička do akvária	1	14			
body spolu		166			76

Tabuľka B.3 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 3)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
lastovička	1	14	hviezdica	9	6
noha vtáka	1	14	stíhačka	1	14
vodný kráľ	1	14	hviezda	4	11
raketa	1	14			
koruna morskej víly	1	14			
lietadlo	2	13			
meč	2	13			
hviezda	1	14			
vták	1	14			
galaxia	1	14			
morská hviezdica	1	14			
vešiak	1	14			
body spolu		166			31

Tabuľka B.4 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 4)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
snehuliak	3	12	snehuliak	6	9
traktor	3	12	traktor	3	12
tachometer	1	14	bublina	1	14
starodávny bicykel	1	14	bicykel	4	11
biliard	1	14			
bublinky	1	14			
oči obludy	1	14			
mravec	1	14			
zem a mesiac	1	14			
okuliare	1	14			
body spolu		136			46

Tabuľka B.5 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 5)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
zvon	1	14	zvon	3	12
zvonček	2	13	zvonček	2	13
kreповý kvet	1	14	trpaslík	3	12
potápač	1	14	kameň	3	12
reflektor	1	14	slimák	1	14
mušľa	2	13	mušľa	2	13
postel'	1	14			
zemiaky	1	14			
fľaša	1	14			
vták	1	14			
Minotaurus	1	14			
chips	1	14			
body spolu		163			76

Tabuľka B.6 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 6)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
chobotnica	5	10	chobotnica	4	11
medúza	1	14	medúza	2	13
duch	2	13	duch	2	13
švihadlo	1	14	klobúk	1	14
tvár	1	14	rukavica	2	13
trojlístok	1	14	ujo	1	14
človek	1	14	hlava	1	14
nos	1	14	maňuška	1	14
vedro	1	14			
body spolu		121			106

Tabuľka B.7 Výsledky zisťovania originality (obrázok B 7)

trieda mimoriadne nadaných žiakov			trieda žiakov s tradičným vyučovaním		
vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov	vytvorené slová	počet žiakov, ktorí slovo vytvorili	počet získaných bodov
medúza	1	14	medúza	3	12
chobotnica	1	14	chobotnica	8	7
modroprstencová					
oheň	1	14	oheň	2	13
dekorácia na strop	1	14	ohnivá hlava	1	14
chápadlá	1	14			
horiaci dom	1	14			
nálepky na karaváne	1	14			
morské riasy	2	13			
morská sasanka	1	14			
vlny	1	14			
mimozemšťan	1	14			
ohnivý démon	1	14			
prsty strašidla	1	14			
body spolu		181			46

Príloha C Zisťovanie originality k úlohe 3

Tabuľka C.1 Zisťovanie originality v triede žiakov s tradičným vyučovaním

navrhnuté spôsoby využitia	počet žiakov, ktorí spôsob použitia navrhli	počet získaných bodov
stojan	14	1
vešiak	4	11
lampa	10	5
erotická tyč	1	14
tyč	11	4
stena	13	2
pravítko	13	2
spolu body		39

Tabuľka C.2 Zisťovanie originality v triede mimoriadne nadaných žiakov

navrhnuté spôsoby využitia	počet žiakov, ktorí spôsob použitia navrhli	Počet získaných bodov	navrhnuté spôsoby využitia	počet žiakov, ktorí spôsob použitia navrhli	počet získaných bodov
stojan	2	13	na hranie hokejbalu	1	14
vešiak	6	9	na predĺženie nosa	1	14
lampa	1	14	ako barla	2	13
palica na bitie	3	12	na triafanie koliesok	2	13
lavička na sedenie	3	12	motyka	1	14
na lezenie, lezecká stena	5	10	kosa	1	14
na hrabanie	2	13	na prášenie	1	14
krompáč	1	14	palička pre dôchodcov	1	14
tyč na futbalovú bránku	1	14	meter - dĺžka	2	13
múr	1	14	bežecká trať	1	14
zábradlie	1	14	priamka	1	14
hojdačka	2	13	meč	1	14
dopravná značka	1	14	nemý sluha	1	14
značkovanie hriadok	1	14	lešenie	1	14
strašiak	1	14	stĺp	1	14
držiak vlajky	1	14	zatvárací most	1	14

zdvihák	1	14	ako písmeno T	3	12
na vrtanie studne	1	14	na učenie I	1	14
na figurínu	1	14	na karate	1	14
na lovenie rýb	1	14	vrtat' do zeme	1	14
na sekание dreva	1	14	prepichnutie človeka	2	13
na hranie baseballu	1	14	na opekание	1	14
na hranie hokeja	2	13	napichnutie koristi pri love	1	14
špendlík pre obra	1	14	meranie hĺbky	1	14
na boxovanie	1	14	na obranu	1	14
polička	1	14	na búranie stien	1	14
činka	1	14	vytváranie dier	1	14
kolobežka	1	14	na odhodenie bomby	1	14
lopata	1	14	rozbíjanie okien	1	14
polpriamka	1	14	na vykladanie nadstavcov	1	14
na upevnenie parohov	1	14	do vrtačky	1	14
pravítko	1	14	hádzanie do liesku	1	14
ako semafor	1	14	upevnenie kolies na aute	1	14
na skákanie	1	14			
body spolu		915			

PRÍLOHA D Fotografie

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Jaroslava Svrčková

Odbor: Špeciálna pedagogika - učiteľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Osobitosti edukácie intelektovo nadaných detí, ich tvorivosť a socializácia

Rok: 2012

Počet strán bez príloh: 71

Celkový počet strán príloh: 20

Počet titulov literatúry a prameňov: 41

Počet zahraničnej literatúry a prameňov: 0

Počet internetových zdrojov: 0

Vedúci práce: PaedDr. Mária Priglová